

**ALLE DE WERKEN VAN
FLAVIUS JOSEPHUS,**

HET GEZANTSCHAP VAN PHILO AAN DEN KEIZER KALIGULA.

**Alles volgens de Overzetting van den Heere D'ANDILLY in 't Nederduits
overgebracht door**

W. SEWEL.

**t' AMSTERDAM
Bij JOANNES OOSTERWIJK, BOEKVERKOOPER**

MDCCXXII

**Met privilegie van de Ed: Gr: M: Heeren Staaten
van Holland en Westfriesland**

Opnieuw uitgegeven door BV Uitgeverij De Banier, Utrecht 1975

**STICHTING GIHONBRON
MIDDELBURG
2015**

FLAVIUS JOSEFUS OVER HET GEZANTSCHAP

NAAR KEIZER KALIGULA

BLADWYZER der HOOFDSTUKKEN

van 't Verhaal van

PHILOS GESANTSCHAP

aan den Keyzer KALIGULA.

- Voorrede*, Wegens de verblindheyd der menschen ende onbegrypelyke grootheyd Góds. 759
- Eerste hoofdst.* Hoe gelukkig de eerste zeven maanden der regeeringe van den Keyzer Kajus Kaligula waren. 760
- 2 De Keyzer Kajus nóg maar zeven maanden geregeerd hebbende valt in een groote ziekte. Zonderlinge droefheyd van alle de landschappen deswege; en hunne groote vreugde over zyne wederopkomst. 760
- 3 De Keyzer Kajus geeft zich tót allerley ongebondenheden en gruwelen over, en noodzaakt, door een schrikkelyke ondankbaarheyd en wreedheyd, den jongen Tiberius, zoonszoon van den Keyzer Tiberius, zichzelven te dooden. 761
- 4 Kajus doet Makro, Overste der lyfwacht, aan wien hy zyn leeven en 't Keyzerryk verschuldigd was, sterven. 761
- 5 Kajus doet zynen schoonvader Markus Syllanus ombrengen, omdat hy hem goeden raad gaf; waarna deezee moord nóg van veele andere gevolgd wordt. 763
- 6 Kajus wil als een halve Gód geëerd zyn. 764
- 7 Kajus dwaasheyd vermeerdert zo, dat hy als een Gód geëerd wil zyn, en Mercurius, Apollo, en Mars naaboott. 765
- 8 Kajus wordt vertoornd op de Jooden, omdat zy niet, gelyk andere vólken, hem gódyke eere willen bewyzen. 766
- 9 De oude inwoners van Alexandrië bedienen zich van Kajus gramschap tegen de Jooden, om hen alle bedenkelijke wreedheden en geweld aan te doen. Zy vernielen hunne meeste bedehuyzen, en rechen 'er de beelden van dien Vórst op, alhoewel men ten tyde van Augustus en Tiberius nooit iets diergelyks bestaan had. Lóf van Augustus. 766
- 10 Kajus reeds tegen de Jooden van Alexandrië verbitterd zynde, wordt door eenen Egyptenaar, genaamd Helikon, die slaaf geweest zynde in groote gunste by hem was, nóg meer opgehitst. 769
- 11 De Jooden van Alexandrië doen eene bezending aan Kajus, om hunne wederwaardigheden aan hem te vertoonen, en Philo is het
- Hoofd van dat Gezantschap. Kajus ontvangt hen gunstig zo 't scheen; maar Philo bemerkt wel dat men zich daarop niet betrouwen mogt. 770
- 12 Philo en zyne Amptgenooten verstaan dat Kajus last gegeven had aan Petronius, Landvoogd van Syrië, zyn beeld in den Tempel van Jerusaleem op te rechten. 770
- 13 Groote bekommerdheyd van Petronius ontrent de uytvoeringe van het bevel door Kajus hem gegeven om zyn beeld in den Tempel van Jerusaleem op te rechten; dewyl hy de quaaide gevolgen daarvan voorzag. 772
- 14 Petronius doet aan het beeld werken doch langzaamlyk. Hy poogt te vergeefs de voornaamste Jooden te beweegen dat zy 't ontvangen. Alle komen zy uyt de steden en van 't land tót hem om hem te bidden dat hy dit bevel, 't welk hen ondraagelyker was dan de dood, niet wilde uytvoeren, maar hen toelaaten dat zy Gezanten aan den Keyzer zonden. 773
- 15 Petronius door de rédenen der Jooden bewoogen, en achtende dat men hen niet tót wanhoop behoorde te brengen, schryft aan Kajus, om daardoor tyd te winnen. Deezee Vórst wordt hierover vertoornd, maar ontveynst zulks in zyn antwoord aan Petronius. 774
- 16 De Koning Agrippa komt te Rome, en uyt Kajus eygen mond verstaan hebbende dat hy zyn beeld in den Tempel van Jerusaleem wil doen oprechten, valt in zwym; dóch weder bekomen zynde, schryft hy daarover aan dien Vórst. 775
- 17 Kajus door Agrippas brief bewoogen, beveelt Petronius niets in den Tempel te Jerusaleem te veranderen: maar dit berouwt hem haast, zo dat hy te Rome een beeld laat maaken, om het heymelyk na Jerusaleem te zenden als hy na Alexandrië ging, alwaar hy zich voor eenen Gód wilde uytgeeven. Zyne onbillykheden en wreedheden. 779
- 18 Hoe verwoedelyk Kajus Philo en de andere Joodsche Gezanten van Alexandrië bejagent, zonder naar hunne rédenen te willen luyfteren. 780

759

VERHAAL,

door

P H I L O

Beschreeven,

van het

GEZANTSCHAP,

Door de Jooden van Alexandrie aan den Keyzer

KAJUS KALIGULA

afgevaardigd, waarvan hy zelf 't Hoofd was.

VOORREDE van PHIL O

Wegens de verblindheid der menschen, en de onbegrypelyke grootheid Góds.

HOe lang zullen wy den ouderdom met de kindsheid paaren, en met gryze hairen niet wyzer zyn dan de kinderen? want kan 'er wel grooter onvoorzigtigheyt zyn, dan dat men de Fortuyn aanziet als iets zekers, alhoewel 'er niets wispeltuuriger is, en dat men deeze onveranderlyke natuur aanmerkt als óf zy aagestadije veranderingen onderhevig was? Is dit niet de orde omverre stooten, even als óf men met leggenningen speelde, dat men de onzekere zaaken zo aanschouwt als óf zy valster en duurzaamer waaren dan de zekere? De oorzaak van deeze dwaaling ontstaat hieruyt, dat de tegenwoordige voorwerpen de menschen van weynig kennisse nader treffen, dan zaaken die verre van ons zyn, en dat zy meer geloof geeven aan hunne zinnen, hoewel bedriegelyk, dan aan de naadenkingen huns gemoeds, omdat het zeer gemaklyk valt, zich te laaten beweegen door iets dat zich voor onze oogen vertoont, waarentegen 'er redenkaveling van noode is om de toekomende en onzigtelyke zaaken te begrypen. 't Is wel waar, dat de ziel een doordringender gezigt heeft dan het lighaam: maar sommige verstompen de scherpte daarvan door hunne onmaatigheyt in spyzen drank, en andere door hunne domheyt, het welk het grootste gebrek van alle is.

Alle die ongemeene voorvallen welke in onze eeuw gebeurd zyn, noodzaaken ons te gelooven dat 'er eene voorzienigheyt is, en dat Gód zórg draagt voor de vroomen, die in den nood

hunne toevlugt tot hem neemen, en voornamelyk voor zulke die t'zynen dienste gewyd zyn: zy zyn als het byzonder deel van dien Oppervórst wiens heerschappy geene paalen heeft. De Chaldeen geeven hen den naam van Israél, dat is, dat zy Gód zien, 't welk een geluk is boven alle de schatten der aarde te achten: want indien de tegenwoordigheyt der zodaanigen die door hunnen ouderdom eerwaardig zyn, en het byzyn onzer leermeeesteren, oversten, en ouderen, ons zo veel ontzags inprent, dat onze mislagen daardoor verbeterd, en wy tot deugd aangeleyd worden, wat voordeel t'onzer versterkinge brengt het dan niet by, dat wy ons gemoed boven alle geschapene dingen verheffen, om ons zelve te gewennen Gód te aanschouwen, die niet alleenlyk ongeschapen, maar oneyndelyk goed, oneyndelyk schoon, en oneyndelyk gelukzalig is, óf om 't nóg beter te zeggen, wiens goedheid alle andere goedheid, wiens schoonheid alle andere schoonheid, en wiens geluk al ander geluk te boven gaat: al het welk zyne grootheid nóg maar onvolmaaktelyk uytdukt. En hoe zouden woorden ook magtig kunnen zyn om haar uyt te beelden, vermits Hy zo hoog boven alles verheven is, dat wanneer ons gemoed gepoogd heeft zich, als langs trappen, door zyne eygenscapen tot hem te verheffen, het noodzaak wordt te rug te keeren, zonder hem te kunnen genaaken, óf te bekennen, omdat hy zo onbegrypelyk is, dat wanneer al de schepfelen in tongen veranderd waaren, zy die oppermagt, door welke hy alles geschapen heeft, niet zouden kunnen uytdrukken, nóch ook die koninglyke bestiering, eenen eeu-

wigen Monarch betaamende, door welke hy de wereld onderhoude, of die rechtmaatige uytdeeling van belooninge en straffen, waardoor men zelfs zyne kastydingen onder zyne weldaaden kan tellen, niet alleenlyk dewyl zy een gedeelte zynere gerechtigheyt zyn, maar ook omdat ze dikwils tot bekeeringe der zondaaren dienen, of ten minsten hen beletten in hunne misdaden voort te gaan, uyt vreeze voor de straffen, welke zy anderen zien overkomen.

EERSTE HOOFDSTUK.

Hoe gelukkig de eerste zeven maanden der regeeringe van den Keyzer Kajus Kaligula waren.

DE Keyzer Kajus Kaligula is een merkwaardig voorbeeld van 't gene ik gezegd heb. Nooit hebben landschappen, zo ter zee als te lande, grooter ruste genooten, dan toen hy, naa den dood van Tiberius, tot de Keyzerlyke heerschappy verheven wierdt. Het Oosten, het Westen, het Noorden, en 't Zuiden, waaren alle in een diepe vrede; de Grieken hadden geen verschil met de Barbaaren, en het krygsvolk leefde in eendragt met de ingezetenen der steden. Dit groot geluk scheen byna ongelooflyk; en men kon zich naauwlyks genoeg verwonderen, dat deeze jonge Vorst op den troon klimmende zich met grooter vreespoed overstort zag, dan hy zoude hebben kunnen wenschen. Hy bezat eenen ongemeeten rykdom, een zeer groot land- en zee-magt, en bysere inkomsten, die als uyt een onuytputtelijke bron, hem quamen toevloeijen van alle plaatsen der wereld die men bewoonbaar noemen mag: want zyne heerschappy strekte zich uyt tot aan den Ryn en den Eufrat, welker eerste Duytschland en de andere woefte volken affcheyde, en de andere zonderde de Parthen, Sarmaten, en Scythen, die in woeftheyd voor de Duytschers niet wyken, daarvan af. Aldus kon men zeggen, dat van den opgang der zonnetot aan haaren ondergang, zo op het vasteland, als op de eylanden, en zelfs over de zee, alles in vreugde was, en dat het Roomsche volk nevens geheel Italië, en de landschappen van Europe en Asië, hunne dagen als in een gestadige hoogtyd overbragten, doordien men nooit onder de regeeringe van eenigen anderen Keyzer gezien had, dat elk door des Hemels bystand zyne goederen zo gerustelyk genoot, en zo veel deels aan de algemeene gelukzaligheyt had, dat hy niets meer wenschen kon. Men zag in alle de steden niet dan altaaren, slagtoffers, offeranden, menschen in 't wit gekleed en met bloemen bekransd, vrolyke aangezigten, feestten, spelen, muzyk, wedloopen van paerden, gastmaalen, dansen op 't geklank der fluyte en harpe, en allerley andere vrolykheden, zonder dat men eenig onderscheyd bespeurde tusschen het ge-noegen der ryken en der armen, der aanzienlyke en der gemeene, der meesteren en der slaaven, der schuldeyscheren en der schuldenaaren. Zulk een gelukkige tyd maakte alle standen gelyk; de waarheid deed bykans geloof slaan aan 't gene de Poëten in hunne fabelen

van Saturnus eeuw zeggen, en zeven maanden verliepen 'er aldus.

II. HOOFDSTUK.

De Keyzer Kajus nog maar zeven maanden geregeerd hebbende valt in een groote ziekte. Zonderlinge droeftheyd van alle de landschappen des wege; en hunne groote vreugde over zyne wederkomst.

DE volgende maand viel deeze gelukkige Keyzer in een zwaare ziekte, vermids hy zyne sobere levenswyze, die tot onderhoudinge der gezondheid strekt, en welke hy gedurende 't leeven van Tiberius had waargenomen, verlaaten, en zich in onmatigheyt en overmaat gedompeld had. Hy dronk veel wyns, at overdaadig, gebruykte het bad te ontyde, begon weer te eeten en te drinken als hy gebrukt had, gaf zich t'eenemaal over om zyne onkuische lust met vrouwen te boeten en nog veel snooder wellusten te begaan, pleegende voorts alle andere onordentelykheden, die meest tot verbreekinge strekken van die vereeniging van 't lighaam en den geest, welke door de matigheyt in kracht gehouden worden; waartegen de onmatigheyt hen verzwakt, en hen in ziekten doet storten die den dood veroorzaaken.

Het was toen in 't begin van den Herfst, zynde byna het laatste faizoen des jaars dat tot de scheepvaart bequaam is, en de tyd waarin de gene die koophandel by de uytheemfchen dryven weder na hun land keeren. Hierdoor wierdt deeze tyding als in een oogeblik door de gansche wereld verspreyd, en veranderde de vreugde, waarmee ieder zyn leeven doorbragt, in droefheyt. De steden en huizen waaren vol van jammer en rouwe, de ziekte des Keyzers strekte allen den wingewesten tot eene quaal, en die was nog te grooter, omdat hy maar in 't lighaam leedte, en dat alle die volken in 't gemeed aangetaft wierden, uyt vreeze dat zy de vrede, en al het goed dat zy 'er door genooten, verliezen zouden, wanneer zy zich voorstelden dat de dood der Keyzeren doorgaans van hongersnood, en andere onheylen uyt den oorlog ontsaande, gevolgd wierd, en dat niets hen daarvan scheen te kunnen bevryden, dan de gezondheid van hunnen Vorst.

Zyne ziekte begon evenwel eyndelyk af te neemen, en het gerucht verspreyde zich terstond, en verwekte blydschap tot aan de uiterste hoeken des aardbodems, vermids niets sneller is dan de Faam, en dat elk met ongeduld na die tyding verlangde. Toen men verstondt dat de Keyzer volkomentlyk tot gezondheid hersteld was, meenden alle dat zy hunne eerste vaart en geluk ook weêrgekreegen hadden, zo dat men nooit algemeener blydschap had gezien, en het scheen als of men in een oogeblik van een woest en boersc tot een aangenaam en gezellig leeven, uyt woestynen in steden, en uyt wanorde tot geregeldheyt overgegaan was, door het geluk van zich onder de bestieringe van eenen weldaadigen en wettigen Overheerte bevinden.

III. HOOFDSTUK.

De Keyzer Kajus geeft zich tot allerlei ongebondenheden en gruwelen over, en noodzaakt, door een schrikkelijke ondankbaarheid en wreedheid, den jongen Tiberius, zoonszoon van den Keyzer Tiberius, zichzelven te doodden.

Maar men bemerkte wel haast dat het menschelyk verstand in zyne gedachten verblind is, dat het niet weet wat hem nut is, en dat het de schaduwen voor de waarheid aanneemt: want deeze Vórst, die aangezien wierdt als een treffelyke weldoener, wiens genaden en gunsten zich over geheel Europe en Asië verspreyden, wierdt een gedrocht van wreedheid, óf om beter te zeggen, liet zynen ingebooren aardt, dien hy tot dien tyd toe ontveynsd had, opentlyk zien.

De Keyzer Tiberius had van zynen zoon Drusus, die voor hem gesturven was, nóg overig den jongen Tiberius, en hy had van Germanikus zynen neeve Kajus Kaligula, dien hy in stede van Tiberius tot naazaat in 't Ryk gekoozen had, mids dat hy die groote weldaad door eenen minnelijken omgang met zynen zoonszoon erkennen zoude. Maar Kajus, in plaats van 'er door bevoogen te zyn, dat hy door die zoon-aanneeming dat gene verkreagen had het welk den jongen Tiberius door zyn geboorterecht toequam, liet zich door ondankbaarheid tot zulk een onmenschelykheid vervoeren, dat hy, naa hem eerst het Keyzerryk afhandig gemaakt te hebben, hem ook het leeven deed verliezen, onder schyn van het zyne belaagd te hebben, even als óf iemand van zynen ouderdom tot zulken toelag bequaam geweest ware; en veele meenen dat indien hy eenige jaaren ouder was geweest, zyn grootvader hem ongetwyfeld tot zynen naazaat verkooren, en zich van Kajus, op wien hy al eenig quaad vermoeden begon te krygen, ontslagen zoud hebben.

Ik zal nu verhaalen op wat wyze Kajus zich droeg om zyn verfoejelyk voorneemen uyt te voeren tegen deezen, die van rechtswege een deel, nevens hem, in de oppermagt behoorde gehad te hebben. Hy ontboodt den jongen Tiberius, en hebbende zyne vrinden doen byeenkomen, zeyde hy tot hen: „Ik bemin „hem niet alleenlyk als mynen neef, maar als „óf hy myn eygen broeder was, en ik wenschte „van harte dat ik hem van nu afaan tot ryksge- „noot kon aanneemen, om de uytterste wille „van Tiberius te voldoen: maar gylieden ziet „dat hy in deeze zyne jongheyd eerder eenen „Voogd noodig heeft, dan dat hy bequaam is te „regeeren. Indien dat niet ware, hoe blyde zoud „ik zyn, indien ik my voor een gedeelte van „het gewigt der regeeringe van zo veele vol- „ken op hem konde ontslaften? Nademaal dan „myn geneegenheid tot hem my daartoe ver- „pligt, verklaar ik dat myn voorneemen is „hem niet alleenlyk tot voogd, maar tot va- „der te verstreken: en dat ik derhalve begeer „dat hy my zo zal noemen, gelyk ik hem „voortaan den naam van zoon geeven zal.

Naa dat Kajus door deeze list alle de omstanders bedroogen, en door deeze geveynsde zoon-aanneeming dien Prinse, in plaats van geeven,

dat deel't welk hy van de ryksheerfchappy had te eyschen, ontnomen had, vondt hy geen hinderpaal meer, die beletten kon dat hy niet in den strik viel, dien hy voor hem gespannen had, omdat de Roomsche wetten den vader een volstrekte magt over hunne kinderen geeven, en dat het hoog gezag, waartoe hy verheven was, aan niemand de vryheid liet om reden van zyn doen te eyschen. Deezen jongen Prins dan als zynen vyand aanmerkende, handelde hy hem ook alzo, zonder bewoogen te worden nóch door zyne jongheyd, nóch door inzicht dat hy nevens hem opgetrokken was, in hoope van naazaat te zullen weezen van zynengrootvader, by wien hy naa zyns vaders dood niet als zoonszoon, maar als zoon was geacht geweest.

Men zegt dat hy, om zyn voorneemen uyt te voeren, hem beval zichzelven in tegenwoordigheid der Kolonellen en Hoofdlieden te doodden, en dat hy hen verboodt, hem in dat bedryf behulpzaam te zyn, omdat de afkómelingen der Keyzeren niet dan door hunne eygene handen behoorden omgebracht te worden. Want onder 't schenden van alle wetten wilde hy nóg aangezien zyn als een onderhouder der wetten, en alseen godsdienstige, zelfs in 't begaan van zo groot een misdaad, en hy schroomde niet door zulk een bystere geveynsdheid met de waarheid den spót te dryven. Deeze knaap dan, die nooit moorderyen had gezien, nóch zulke spiegelgevechten bygewoond in welke de jonge Prinzen zich in tyd van vrede oefenen, boodt den eersten die hem voorquam zyne borst aan om den doodsteek te ontvangen. Doch dewyl elk dit weygerde, greep hy zelf eenen dólk, en vraagde waar hy zich steeken moft. Men toonde zich zo gunstig dat men 't hem wees, en hy aldus onderrecht gaf zichzelven zo menig een wonde, dat hy door een beklagelyke dwang zyns zelfs doodslager wierdt.

IV. HOOFDSTUK.

Kajus doet Makro, Overste der lyfwacht, aan wien hy zyn leeven en 't Keyzerryk verschuldigd was, sterven.

Naa dat Kajus aldus de zaak van 't grootste belang voor hem was te boven gekomen, en dat 'er niemand, die eenig recht had hem het ryk te betwisten, en met wien de muytzuchtige zouden konnen aanspannen, meer voorhanden was, poogde hy Makro ook de uytwerking zynner wreedheid en ondankbaarheid te doen gevoelen. Deeze had hem niet alleenlyk wel gediend naa dat hy ten rykstroon gesteege was, dewyl dit een gemeene zaak is, omdat 'et het geluk nooit aan vleyers mangelt; maar hy had te wege gebracht dat de keur van Tiberius op Kajus tot zynen naazaat gevallen was. Want gelyk deeze Keyzer in sekranderheid voor geen Vórst week, zo had hy door de eervaarenheid zyns ouderdoms zulk een kennis van de geheymste gedachten der menschen gekreegen, dat hy een quaade achterdocht tegen Kajus opgevat had, en hem voor eenen vyand van 't geslacht der Klaudiën aanzien, zich verzekerd hieldt dat hy alleenlyk zyn eygen geslacht van 's moeders zyde gunstig was; ook vreesde hy voor zynen zoons-

zoonszoon Tiberius, indien hy hem in eenen minderjaargen staat achterliet. Voorts oordeelde hy dat Kajus onbequaam zou zyn om zulk een groot Ryk te regeeren, ter oorzaake van zyne wispeltuurigheyd, waar onder eenige zottheyd vermengd scheen, vermids men zo weynig bezadigdheyd in zyne woorden en daaden bespeurde. Maar Makro poogde hem al dit quaad vermoeden, en voornaamelyk de vreeze die hy voor zynen zoonszoon had, uyt het hoofd te praaten: hy verzekerde hem dat Kajus hem een groote eerbiedigheyd toedroeg, dat hy aan zynen neeve uyt toegeneegenheyd gaern het Ryk zoud afstaan, en dat men het gene fommige voor lasthartigheyd hielden, zyners beschaamdheyd en ingetooogen aardt toefchryven moft. Toen Makro zag dat deeze rédenen geenen vat op Tiberius hadden, schroomde hy niet zich bôrg voor hem te stellen; zo dat deeze Vórst niet langer aan zyne oprechthgheyd en getrouwheyd kon twyfelden, te meer omdat hy 'er hem zulke blyken van gegeeven had door de tzamenzweering van Sejanus te ontdekken en te smooren. Kortom, hy prees Kajus zo gestadiglyk, (zo't anders pryzen is als men iemand tegens eenen lóf-fen argwaan en onzékere betichtingen verdedigt,) dat hy niet meer kon gedaan hebben, al ware Kajus zyn eygen broeder, ja zelfs zyn zoon geweest. Sommige hebben dit toegeschreeven aan de gediensstigheden welke Kajus hem bewees, dóch nóg ruym zo veel aan de goedgunstigheid van Makrós huysvrouw, die uyt een heymelyke reden hem gestadiglyk haaren man aanprees, en ieder weet wel wat vermoogen de vrouwen, voornaamelyk onkuyfche, op haare mannen hebben, doordien zy zich van allerhande vleyeryen weten te bedienen, om haar misdryf voor haare mannen te verbergen. Makro derhalve niet wetende wat 'er in zyn huys omging, schreef dit aan geneegenheyd toe, en zyne grootste vyanden hieldt hy voor zyne beste vrienden. Vermids hy Kajus uyt zo veele gevaaren geréd had, en zich niet kon inbeelden dat hy ondankbaar zoude zyn, sprak hy te vrymoediger tót hem, uyt vreeze dat hy zyn eygen verderf bewerken, óf dat andere zyn gemoed bederven zouden. Dus geleek hy naar die goede werkmeefters, die voor hunne werken bekommerd zyn, en niet dulden konnen dat ze gefchonden worden. Overzulks dan, wanneer Kajus t'eeniger tydaan tafel in slaap gevallen was, maakte hy hem wakker, zeggende tót hem: „ dat „ zulks niet welvoegelyk, nóch ook veylig „ voor hem was, omdat men hem in dien staat „ gemaklyk het leeven konde beneemen. Gebeurde het dat hy de dansers en springers met zulk een opgetoogenheyd aankeek, dat hy zich niet bedwingen kon van hun bedryf naa te bootfen; of dat hy niet slechts zynen mond na lachgen trok, maar tót scháteren uytborft, op 't hooren der boerterien van de kluchtspeelers en gekken, óf dat hy nevens de muzikanten begon te zingen, dan ftiet hy hem zachtelyk aan, indien hy nevens hem gezeten was, om hem daarin te ftuyten; en hy luyfterde hem in 't oor, 't gene niemand anders zou durven gedaan hebben: „ Gy moet niet als

andere menfchen u aan de vermaakelykhe- „ den der zinnen overgeeven; maar gy behoort „ hen in voorzigtigheyd en wysheyd zo verre „ te overtreffen, als gy in staat boven hen ver- „ heven zyt. Want wat fchyn heeft het dat „ een Vórst, die over de ganfche wereld „ heerscht, zich ontrent zulke verachtelyke zaa- „ ken niet bedwingen kan? Die groote luyfter „ welke u omringt, verplicht u om niets te doen „ dat der Majesteyt van 't Opperhoofd van zulk „ een groot en magtig Ryk niet betaamt. Het „ zy dat gy op den fchouwburg, en de ren- „ baan, óf in het oefenperk zyt, gy behoort „ niet eygentlyk te zien op de fchouwfpelen „ die daar vertoond worden, maar voornaame- „ lyk op den arbeyd en vlyt die door de bedry- „ vers aangewend wordt om zich wel daarin te „ quyten; en dan by u zelven te zeggen: li- „ dien zy zulke poogingen aanwenden, die „ onnoodig tót dit leeven zyn, en maar al- „ leenlyk tót vermaak der toekykenden dienen, „ om alzo met lóf en tœjuyghinge bekroond „ te worden, wat behoort dan een Vórst, die „ een veel waardeerlyker beroep heeft, niet te „ doen? Immers kan geen konft ophaalen te- „ gen die van wel te regeeren, dewyl daardoor „ overvloed ingevoerd wordt in alle plaatfen „ die bequaam zyn om bebouwd te worden, en „ dat zy de zeevaart, welke maakt dat alle „ landen hunne goederen malkanderen door „ den koophandel mededeelen, in veyligheyd „ ftelt. Denyden argwaan, om deeze gemeen- „ fchap te beletten, hadden met hun venyn „ eenige perfoonen en fteden vergiftigd, maar „ naa dat uw geflacht tót deezen trap van op- „ permoogendheyd, welke zich over alle lan- „ den en zeën uytftrekt, gefteegen is, heeft „ het die gedróchten gedwongen na de afgele- „ genfte woestynen te wyken. Dit opperge- „ zag is nu u alleen aanbetrouwd: de Voor- „ zienigheyd heeft u alseenen wyzen ftierman „ aan 't achterfteeven gefield, om het roer in de „ hand te houden. 't Is uw pligt dit fchip, „ waaraan de behoudenis van alle menfchen „ hangt, wel te ftieren. Dewyl zulk een treffe- „ lyke zórg onwaardeerlyk is, behoort gy „ geen grooter vermaak te hebben, dan door „ weldoen alle de vólken die onder u gefield „ zyn gelukkig te maaken. Zy konnen wel „ eenige weldaaden van andere ontvangen, „ maar 't is alleenlyk van den Vórst dat zy „ zulk een bestiering konnen verwachten, „ waardoor hy zyne goederen met volle han- „ den op hen uytftort, uytgenomen die welke „ hy uyt voorzigtigheyd bewaaren moet, om „ te gebruyken in toevallen die men niet voor- „ zien kan.

In deezer voege vermaande die ongelukkige raadsman Kajus, om hem te verbetereren: maar deeze quadaardige verkeerde die geneesmid- delen in vergift, fpóttede met zynen raad, en wierdt nóg erger: zo dat als hy Makro zag aankomen, hy tót de genen die by hem waaren zeyde: „ Zie daar die onfatfoenlyke meefter „ en belachlyke onderwyzer, die zich bemoeit „ met onderrechten te geeven niet aan een „ kind, maar aan iemand die verftandiger is „ dan

„ dan hy. Hy laat zich voorstaan dat een on-
 „ derdaan behoort te gebieden over eenen Key-
 „ zer die in de konst van regeeren niet onkun-
 „ dig is, en hy meent dat hy zelf in die wee-
 „ renschap uytmunt. Dóchik wenschte wel te
 „ weeten van wien hy 't zou geleerd hebben.
 „ Wat my aangaat, ik ben 'er van jongs op in
 „ onderweezen geweest, zo door mynen vader,
 „ myne broeders, oomen, neeven, als door
 „ myne grootvaders, overgrootvaders, en an-
 „ dere Vórstén, van welke ik van vaderlyke
 „ en moederlyke zyde afgedaald ben; ik zwyg
 „ van de zaaden der deugd welke de natuur
 „ prent in het bloed der gener die zy tót de
 „ regeeringe geschikt heeft. Want gelyk men
 „ ziet dat de kinderen eenige overeenkomst heb-
 „ ben met die uyt welke zy gesprooten zyn,
 „ niet alleenlyk in 't krooft en den inborst,
 „ maar ook in hunne gebaerden, neygingen,
 „ en bedryven, zo mag men ook wel denken
 „ dat deeze die afkomstig zyn van eengeslacht
 „ dat gewoon is te regeeren, daardoor een ze-
 „ kere gesteltenis verkrygen, welke hen bequaam
 „ maakt om zodanige indrukfelen te ontvan-
 „ gen, die eenen grooten Vórst fórmeeren kon-
 „ nen. Ik mag dan wel zeggen dat toen myne
 „ moeder my nóg in haar lighaam droeg, eer
 „ ik nóg ooit het licht aanschouwd had, dat
 „ ik in de regeerkunde onderweezen was: en
 „ een gemeen persoon wiens gedachten niets
 „ behelzen dat verheven en edelmoedig is, zal
 „ die 't hart hebben my raad te geeven noopende
 „ de bestiering des Keyzerryks, 't welk voor
 „ hem een onnaafpeurlyk geheym is?

Aldus vatte Kajus meer en meer eenen weer-
 zin op tegen Makro, en zoekende na gelegen-
 heyd om hem met iets dat ten minsten eenigen
 schyn van misdaad had te betichten, meende
 hy 't zelve gevonden te hebben in dusdanige
 woorden die hem somtyds ontvielen: „ De
 „ Keyzer is myn maakfel: hy is niet minder
 „ aan my verplicht dan aan die welke hem ter
 „ wereld gebragt hebben. Ik heb hem driemaal
 „ door myn bidden en smeeken van de gram-
 „ schap van Tiberius, die hem wou doen ster-
 „ ven, geréd; en naa deszelfs dood heb ik
 „ hem door de lyfwacht, waarover ik gebod,
 „ tót Keyzer doen verklaaren, door hen voor
 „ te houden, dat het eenigste middel om het Ryk
 „ in zyn geheel te bewaaren, was niet meer dan
 „ éenen te gehoorzaamen.

Veele keurden dit zeggen van Makro goed,
 omdat het volkomen waar was, en dat zy Kajus
 wispeltuurigheyd en veynzery nóg niet kenden.
 Maar niet lang daarna moften de ongelukkige
 Makro en zyne huysvrouw het leeven laten.
 Aldus was het dat Kajus ondankbaarheid deezen
 getrouwen dienaar, die hem voor de dood be-
 hoed, en tót het Keyzerryk verheven had, ver-
 goldt. Men zegt dat hy hem dwong zichzelven
 te dooden, en dat zyne vrouw geen gunstiger
 lót had, alhoewel men niet twyfelde óf zy had
 in ontucht met Kajus geleefd. Maar wat is 'er
 ongetadiger dan de min, ter oorzaake van de
 walg die uyt ongeregelde geneegenheden ont-
 staat? Kajus wreedheyd ging ondertusschen zo
 verre, dat hy ook alle de huysgenooten van
 Makro liet ombrengen.

V. HOOFDSTUK.

Kajus doet zynen schoonvader Markus Syllanus ombrengen, omdat
 hy hem goeden raad gaf; waarna de moord nog van veele an-
 dere gevolgd wordt.

Naa dat deeze trouwlooze Vórst zich aldus
 ontslagen had van zynen mededinger na
 't Ryk, en van eenen man aan wien hy wegens
 den troon, ja zelfs wegens zyn leeven, ver-
 pligt was, poogde hy eenen derden toelag uyt
 te voeren, en gebruykte alle zyne list daartoe:
 Markus Syllanus zyn schoonvader, een edel-
 moedig man, van doorluchtigen afkomst, had
 naa 't afsterven zynér dóchter, die jong over-
 leeden was, aan Kajus niet alleenlyk de genee-
 genheyd van eenen schoonvader, maar die van
 eenen rechten vader betoond, meenende dat
 hoewel die Vórstin dood was, hy echter altoos
 eveneens gezind jegens hem blyven zoude; en
 daarom sprak hy vrymoediglyk tót hem, hoe
 hy zich draagen moft, om door zyne daaden de
 hoope die men van hem had te beantwoorden.
 Maar Kajus was zo verwaand, dat hy in plaats
 van zyne gebreken te bekennen, zichzelven
 kittelde met een gevoelen dat hy in alle deugden
 uytmuntte, en merkende alle die hem goeden
 raad gaven als zyne vyanden aan, achtte hy
 zich door de wyze waarfchouwing van Syllanus
 beleedigd, zo dat hy hem niet langer dulden
 kon, en hem niet meer tót eenen hinderpaal
 zynér ongeregelde driften wilde hebben. Hy
 verbande dan de gedachten zynér gemaalinne
 t'eenemaal uyt zyn hart, en door een meer dan
 barbarifche wreedheyd deed hy hem, van wien
 zy 't leeven ontvangen had, en dien hy als
 zynen vader behoorde aangemerkt te hebben,
 verraaderlyk ombrengen. Het gerucht van dee-
 zen moord, die van veele andere van de aan-
 zienlykste perfoonen des Ryks gevolgd wierdt,
 verspreyde zich overal, en men sprak 'er met
 een afgryzen van, maar echter in 't heymelyk,
 want de vrees belette dat men zulks opentlyk
 deed. Niettemin dewyl het vólk zich ligte-
 lyk laat bedriegen, en dat het quaa-lyk gelooven
 kon dat een Vórst, die zo goedaardig gefchee-
 nen had, dus op eenen sprong verbafterd zoude
 zyn, zeyde men om hem te verschoonen:
 Dat wat aanging den dood van den jongen
 Tiberius, de oppermagt geen makker kon
 „ dulden; dat Kajus maar in de voorbaat ge-
 „ weeft was; want dat indien de ander maar jaa-
 „ ren genoeg gehad hadde, hy hem eveneens
 „ gehandeld zoud hebben. Dat het moogelyk
 „ door eene godlyke voorzienigheyd, en tót
 „ nut der gansche wereld geschied was, dat hy
 „ zyn leeven verloor had, om alzo het Ryk
 „ te bevryden van in-en uytlandsche oorlogen,
 „ waarin het door de aanhangers dier twee
 „ Vórstén zoud hebben moeten vervallen. Dat
 „ niets wenschelyker was dan de vrede: dat de
 „ vrede alleenlyk stand hielt door eengoede
 „ regeering der staatendommen; en dat geen
 „ Staat wel bestierd kon worden, indien zy niet
 „ geregeerd wierdt door éenen Vórst alleen,
 „ wiens gezag alles in ruste en vrede hielt.
 „ Dat ten opzichte van Makro, hy zo ver-
 „ waand en opgeblaazen geworden was, dat het
 „ scheen

C c c c

„scheen als of hy die spreuk van 't Orakel te Delfos, *Ken u zelven*, vergeeten had: daar „zulks nógtrans zo noodig was, dat men die „kennis hebbende noodzaakelyk gelukkig „moet zyn, en zonder haar niet anders dan „ongelukkig weezen kan. Voorts dat het een „ondraagelyke zaak was, dat Makro zich bo- „ven den Keyzer verheffen wilde, even als of „niet het gebiedenden Vórfen, en 't gehoor- „zaamen den onderdaanen toequame. Aldus was „het dat die onvoorzigtige menschen, 't zy door „onkunde, of door vleyery, den heylzaamen „raad van Makro ten quaadsten duydeden. En „belangende Syllanus, zy zeyden: „Dat het „belachlyk was dat hy zich had laten voor- „staan zo veel magt over zynen schoonzoon te „hebben, als een vader over zynen zoon heeft, „aangezien zelf de vaders, als zy maar bur- „gers zyn, wel voór hunne zoonen wyken wan- „neer die tót eenige ampten zyn verheven: „en dat hy zeer slecht most geweest zyn, in- „dien hy maar schoonvader zynde zich inge- „beeld had recht te hebben om zich te bemoei- „jen met zaaken die hem niet aangingen; be- „halve nóg dat de vermaagfchapping, die 'er „tusschen hem en den Keyzer was geweest, te „niet geloopt was door den dood zyner dóch- „ter, naardien de huuwelyken waaren als uyt- „wendige banden, die de huysgezinnen veree- „nigden, en die door den dood van één van „beyde de perfoonen verbroken wierden.

Dusdanige gesprekken hieldt men in de by- „eenkomsten, om den Keyzer van wreedheyt te „verschoonen; want dewyl 'er niemand voor- „handen was, van wiens goed aardigheyt men „grooter gevoelen gehad hadde, zo kon men zich „niet inbeelden dat hy in zulken korten stond „zo veranderd zoude zyn.

VI. HOOFDSTUK.

Kajus wil als een halve Gód geëerd zyn.

Deeze snoode bedryven wierden by Kajus „aangemerkt als overwinningen op het voor- „naamste gedeelte des Ryks behaald; want zyne „woede had den luyster van 't Keyzerlyk geslacht „gedoofd in het bloed van den jongen Tiberius, „dien hy deel aan de oppermagt behoorde ge- „geeven te hebben. Zyne schrikkelijke wreedheyt „had den ganschen Raad beleedigd door den dood „van zynen schoonvader Syllanus, die één van „de voornaamste leden daarvan was: en zyne on- „dankbaarheyt had Makro, die van den eersten „rang onder de Ridderfchap was, en aan wien „hy zyne verheffing had dank te weeten, doen „om 't leeven brengen.

Hy meende toen, dat dewyl 'er niemand meer „was die zich tegen zyne wille durfde aankan- „ten, hy zich niet behoefde te vergenoegen met „de grootste eere die men bewyzen kon; maar „dat hy wel na gódyke mogt staan: en men zegt „dat hy, om zichzelven tót die uytspoorigheyt „te beweegen, aldus redenkavelde: „Gelyk „die welke de kudden van ossen, schaapen, „en geyten hoeden, geene ossen, rammen, „nóch bokken zyn, maar menschen, die dee- „ze dieren oneyndelyk in natuure overtreffen,

zo verdienen ook deeze die over alle de „fchepfelen in de wereld gebieden, hooger „dan menschen aangemerkt, en behooren als „Goden gehouden te worden.

Naa dat hy tót zulk een belachlyke inbeel- „ding gekomen was, en de stoutheyt had van „zulks te verklaaren, quam hy by trappen tót de „daad. Eerst wilde hy aangezien zyn voor eenen „halven Gód, als Bacchus, Herkules, Kastor „en Pollux, Tryfon, Amfiaraus, Amfilochus, „en andere. Maar hy spótte met hunne orake- „len en plegtigheden, en eygende die zichzel- „ven toe.

Hy dan, even als de tooneelspeelers die dik- „wils van perfoon veranderen, nam somtyds „om Herkules naa te bootfen, een' leeuwenhuyd „en eene knóds, dóch met goud verciert; som- „tyds dekte hy zich met eenen hoed als die van „Kastor en Pollux, en op andere tyden om Bac- „chus naa te aapen kleedde hy zich met de huyd „van een jong hert. Maar hierin verscheelde hy „van deeze gewaande Gódheden, dat in plaats „dat zy zich vergenoegen met de byzondere „eere die men hen bewyft, zonder anderen de „hunne te benyden, hy wilde dat menze altza- „men aan hem alleen zoud opdraagen, om iets „boven hen vooruyt te hebben. De reden echter „waarom hy eene menigte van toekykens naa zich „trok, was niet dat hy drie lighaamen had, als „Geryon, maar 't was omdat hy zich in zo vele „verscheelende gedaanten veranderde, gelyk „Protheus zich by Homerus in *verscheyden* „hoofdstóffen, dieren, en gewassen verandert.

Maar dus naa die halve Goden te gelyken, „was het gene niet, ó Kajus, waarna gy behoor- „de te trachten; maar 't voegde u hunne daaden „en deugden naa te volgen. Herkules zuiverde „door zynen heerlyken arbeid de aarde en zéen „van gedrochten die derufte der menschen stoor- „den. Bacchus de eerste die den wyngaard plant- „te, trok ~~er~~ zulk een aangenaamen vocht uyt, „het welk nuttelyk voor 't lighaam en den geest „was, dat het den menschen hunne moeijelyk- „heden deed vergeeten, en hen verheugde en „versterkte, gelyk men 'er de uytwerkingen van „ziet in 't dansen en de gastmaalen, niet alleen- „lyk onder beschaafde vólken, maar zelfs onder „die van de woestste soort. Belangende Kastor en „Pollux, die twee zoonen van Jupiter, zegt „men niet dat één van hen onsterfelyk, en de an- „der sterfelyk gebooren zynde, deez die zo veel „boven zynen broeder vooruyt had, niet konnen- „de dulden dat hy iemand, die hem zo lief was, „zou zien sterven, zich hem gelyk wilde maa- „ken, door hem een gedeelte zynen onsterfelyk- „heyt mede te deelen, en zelfs voor een gedeel- „te sterfelyk te worden? het welk inderdaad de „grootste daad van billykheyt is die men zou „kunnen bedenken. Deeze Helden dan die het „wonder van hunnen tyd waaren, en het nóg „van onzen zyn, wierden niet als Goden geëerd, „dan om het goed dat zy den menschen deden. „Maar, Kajus, wat hebt gy dóch gedaan dat „daar naa gelykt, en waarop gy eenigfins roe- „men kont? Voor eerst noopende 't gene Kastor „en Pollux betreft, hebt gy die volmaakte broe- „derlyke liefde, die hen zo pryswaardig maak-

te, naagevólgd, gy die zonder u te ontfermen over iemand dien gy als eenen broeder geacht en met hem van rechtswege het Keyzerryk gedeeld moft hebben, zo wreedelyk uwe handen in zyn bloed geverwd, en zyne zusters in balingfchap verdreeven hebt, om met te meerder zekerheyd te regeeren. Hebt gy Bacchus naagevólgd, en blydfchap, gelyk hy, door zulk een treffelyke uytvinding over de wereld verfpreyd, gy die niet anders konnende aangemerkt worden alseen openbaare peft, niet anders bedenkt, dan om de blydfchap in droefheyd te veranderen, en 't leeven verdrietig te maaken, wanneer, tot belooninge van het goed dat gy uyt alle oorden der wereld ontvangt, uwe onverzaadelyke gierigheyd de vólken drukt, onder het gewicht van zo veele nieuwe fchattingen, en hen noodzaak uwe fchrikkelijke onmenfchelykheyd te verfoeijen. Vólgd gy ook de heldendaaden en den onvermoeiden arbeid naa van Herkules, om de vrede te doen wederkomen, de gerechtigheyd te doen heerfchen, en de overvloed op de aarde en de zee te herftellen, gy die de lafhartigfte bloedaard onder alle menfchen zynde, de goede orde, ruste, en voorfpoed uyt de fteden verdryft, om wanorde, onrust, en allerley elenden in derzelver plaatfe in te voeren? Is het door zulke daaden dat gy voor eenen halven Gód meent aangezien te worden, en wenscht gy onfterfelyk te zyn om altoos zo te konnen voortgaan? Heeft men niet eerder oorzaak, om te gelooven, dat indien gy al een Gód waart, zulk een verfoeijelyk gedrag u weder onder den rang der menfchen brengen zoud, omdat als de deugd hen onfterfelyk maakt, de ondeugd hen fterfelyk moet doen zyn? Houdt dan, op u by Kafter en Pollux, zo vermaard door hunne broederlyke liefde, te vergelyken, en beeld u niet in geëerd te zullen worden als Herkules en Bacchus, die zich dóór hun weldoen vermaard gemaakt hebben, zo lang als uwe boosheden en fnoode bedryven die weldaaden onnut maaken.

VII. HOOFDSTUK.

Kajus dwaasheyd vermeerderd zo, dat hy als een Gód geëerd wil zyn, en Mercurius, Apollo, en Mars naaboort.

MAar Kajus dwaasheyd ftondt hier niet ftíl, 't was hem al te gering zich by halve goden te vergelyken, maar hy wilde den Goden zelfs gelyk zyn. Eerft begeerde hy dat men hem voor eenen Mercurius zoud houden, tot dien eynde kleeedde hy zich met diergelyk een kleeed als 't zyne, hy nam eenen flangen-ftaf in de hand, en deed gevleugelde fchoeifels aan zyne voeten. Op eenen anderen tyd, om zich als een Apollo te vertoonen, vercierde hy zyn hoofd met eene kroon van glinfterende ftraalen, droeg eenen pylkoker op zynen rug, hieldt pylen in zyne flinker hand, en deelde met zyne rechter hand gefchenken uyt, om te kennen te geeven dat de gunften boven de moeilijkheden te waardeeren zyn.

Thans ftelde hy gewyde danfen aan, in welke men gezangen tot lof van dien nieuwen Gód zong, die te voore toen hy Bacchus verbeelde, zich vergenoegde met de naamen van Evius,

Lyxus, en Liber. Veeltids ook als hy voor Mars woud aangezien weezen, wapende hy zich met eenen helm, harnas, en fchild, en verdoonde zich met een bloot zwaard in de vuyst, ter weder zyde verzeld met eenige die gereed waaren om doodflagen te begaan, om alzo de woede van die godheyd, die niet dan bloed en moord ademt, te verbeelden. Zulk een onge woon fchouwfpel floeg het vólk met verbaasde heyd, dewyl 't zich niet genoeg verwonderen kon, dat hy aldus den genen, van welker deugden en hoedaanigheden hy niets bezat, wilde gelyk fchynen, en de merktekenen van 't goed dat zy den menfchen gedaan hebben op zich neemen. Want wat verbeelden de gevleugelde fchoeifels van Mercurius anders, dan dat het de pligt is van eenen gezant der Goden en tólk hunner wille, ('t welk zyn Griekfche naam ook te kennen geeft) niet dan goede tydingen, en dat fpoediglyk, te brengen, naardien niet alleenlyk geen Gód, maar zelfs geen wys menfch, geneegee zou zyn quade boodfchappen te brengen? Zyn ftaf betekent die ook niet dat hy een bemiddelaar van vrede en verdrag is, en dat men anders de onheylen, waaruyt de oorlogen ontftaan, nooit zou zien ophouden? Maar dat Kajus dus vleugels aan zyne hielen hechte, was dat niet om door alle gewesten van 't Keyzerryk zyne misdaden, die in een eeuwige vergeetenheyd behoorden begraven geweest te zyn, te verfpreyden? En waarom zo veel moeite aangewend, doordien hy zonder uyt zyne plaats te gaan eene menigte van boosheden pleegde, die onophoudelyk uyt die fnoode bron vloeijen de het ganfche aardryk overftroomden? En waartoe had hy eenen vrede-ftaf van noode, naardien men in zyne woorden en daaden nooit iets befpeurde dat den minften fchyn van vrede had, maar dat hy daarentegen in alle fteden en landfchappen, zo Griekfche als Barbarifche, tweedragt en beroerte verwekte? Dat dan deeze valfche Mercurius dien naam, die hem zo weynig voegt, vry aflegge.

Een noopende Apollo, waarin was hy hem dóch gelyk? was het door die kroon met glinfterende ftraalen, even als óf de zon en het licht bequaamer waaren tot het begaan der fnoodfte misdaden, dan de nacht en de duysterniffe? 't Zyn alleen lóffelyke en deugdzaam daaden, die van den dag moogen aanschouwd worden, en de fchandelyke en eerlooze bedryven moeten de duysternis en donkere helen zoeken. Deeze gewaande Apollo heeft ook de orde der geneeskonfte om verre geftooten; want daar de rechte Apollo heylzame middelen om qualen te geneezen uytvondt, gebruykte deeze niet dan vergiftige, die alleenlyk bequaam waaren om den dood aan te brengen. Zyne onverzaadelyke gierigheyd hitte hem voornaamelyk op tegen de rykfte en aanzienlykfte perfoonen van Italië, omdat hy daar meer gouds en zilvers vondt dan in eenige andere gewesten van de wereld: en indien Gód het aardryk niet van deezen vyand des menfchelyken geflachts bevryd had, daar zou geen plaats in 't Keyzerryk geweest zyn, welke hy niet geplonderd en in de grond bedurven zou gehad hebben. En

't is niet alleenlyk om de konst der Medicynen dat Apollo gepreezen wordt, maar men zegt ook dat hy het toekomende voorzeyde tot welstand der menschen, welke hy door zyne orakelen waarfchouwde dat ze niet in de gedreygde rampen vervielen. Doch de orakelen van Kajus strekten nergens anders toe, dan om aan de voornaamste en doorluchtigste perfoonen te voorzeggen verbeurdmaaking van goederen, ballingschap, en den dood, welke de eenigste gunsten waaren, die men van zyne onbillykheyd, wreedheyd, en tyranny verwachten kon. Wat overeenkomst is 'er dan tusschen deeze twee Apollós? en wat een schande is het dat men zo wel lofzangen van den éénen, als van den anderen zingt, gelyk als of het een mindere misdaad was aan een ondeugend mensch godlyke eere te geven, dan de munt, die het beeld van den Vorst draagt, te vervalschen?

Maar nóg verwonderlyker is het, dat iemand die verwyfd van gemoed en lighaam was, zich de kracht en dapperheyd van Mars wilde toeygenen, en de aanschouwers bedriegen, door telkens, gelyk de tooneelspeelers, een andere personaadje te verbeelden. Want waarin kon hy dóch gelyk zyn, ik zeg niet dien verdichten Mars die niet anders dan een verzierfel is, maar 't gene men daardoor heeft willen betekenen, onderfeld zynde dat 'er zodaanig een was, naamelyk een edelmoedige en weldoende magt, die altoos gereed den verdrukten te hulpe te komen, gelyk het Grieksch woord *Ares* tekenen geeft, het vermoogen heeft om door billyke oorlogen een gelukkige vrede voort te brengen? Maar deeze verdichte Mars heeft twee naamen, welker ééne betekent dat hy een beminnaar is der vrede die de algemeene rust wederbrengt, en de andere dat hy den oorlog, die met verwarring en onrust verzeld is, lief heeft.

VIII. HOOFDSTUK.

Kajus wordt vertoorned op de Jooden, omdat zy niet, gelyk andere volken, hem godlyke eere willen bewyzen.

IK meen nu duydelyk genoeg getoond te hebben, dat Kajus gansch geen overeenkomst met de halve goden, en nóg minder met de Goden had. Nooit heeft eenig Vorst quaader neygingen gehad, want hy volgde met een onbepaalde drift blindeling alles op wat hem in den zin quam, zyne staatzucht was met zótheyd vermengd, zyne hardnekkigheyd was onverzettelik, en zyne ongeregelde begeerten hadden geene paalen in 't misbruyken zynen magt. De Jooden, eertyds zo gelukkig, gevoelden de beklaagelyke uytwerkingen daarvan, omdat hy hen aanmerkte als de eenigste die bequaam waaren om zyn voorneemen te wederstaan, naardien zy van kindsbeen af door eene gestadige overléveringe hunner vadersen, en nóg meer uyt hunne heylige wetten, geleerd hadden, niet meer dan eenen eenigen God, den Schepper van Hemel en aarde, te erkennen. Want alle andere volken, hoewel onder het gewigt van de tyrannische heerschappye van dien wreeden Vorst gedrukt, volgden uyt vleyery zyne begeerte

in, en vermeerderden alzo zyne verwaandheyd en opgeblazenheyd. Veele Romeynen zelfs schaamden zich niet de Roomsche vryheyd te ontéeren, doordien zy door hem te aanbidden een uytheemsche invólging en onderwerping in Italië invoerden. Maar hy wist dat de Jooden, eerder dan te dulden dat hunne wetten overtreeden wierden, in den dood zouden loopen, om daardoor de onsterfelykheyd te erlangen, omdat gelyk men uyt een gebouw geenen steen kan wegneemen zonder gevaar van het bovenste te doen instorten, alles alzo ook van groot belang is in de godsdienst, en dat niets naadeeliger daarvoor zou kunnen zyn, dan zulk een stout en godloos bestaan, dat men zich vermeet den sterfelyken mensch in eenen onsterfelyken God te veranderen, naardien God eerder in een mensch, dan een mensch in eenen God zou kunnen veranderd worden, behalve dat zulks eene deur zoud openzetten tot eene schrikelyke godloosheyd en ondankbaarheyd jegens den Almagtigen God, wiens oneyndelyke goedheyd zyne genaden en gunsten gestadiglyk over alle zyne ichepselen uytstort.

Dusdaanig was den oorsprong van dien wreeden oorlog die tegen ons volk gevoerd wierde: want wat grooter ongeluk kan den dienaar overkomen, dan hunnen meester ten vyand te hebben? Nu is het zulks, dat de onderdaanen der Keyzeren hunne dienaars zyn: en in plaats dat de bescheydenheyd der Vorsten die voor Kajus regeerden hunne heerschappy zacht maakte, was de zyne ondraagelyk. De goedertierenheyd was eene deugd die by hem onbekend was, en hy rekende 't zich tot roem alle wetten te vertreden, en als onnut af te schaffen, om zyn geweld en tyranny in stede daarvan te doen heerschen. Maar de Jooden waaren het voornaamste voorwerp zynen woede: 't was hem niet genoeg hen als dienaars te handelen, maar hy handelde hen als de snoodste en verachtste slaaven: in voege dat men met waarheyd zeggen kon, dat zy aan hem, in plaats van eenen meester, eenen wreeden en onmeêdoogenden dwingeland hadden.

IX. HOOFDSTUK.

De oude inwooners van Alexandrië bedienen zich van Kajus granschap tegen de Jooden, om hen alle bedenkelijke wreeden en geweld aan te doen. Zy vernielen hunne meeste bedehuyzen, en rechen 'er de beelden van dien Vorst op, alhoewel men ten tyde van Augustus en Tiberius nooit iets diergelyks bestaan had. Lof van Augustus.

TOen de haat des Keyzers jegens de Jooden ter kennisse quam van de inwoonderen van Alexandrië, die hen altoos zeer nydig waaren geweest, oordeelden zy dat ze geen gunstiger gelegenheyd zouden kunnen vinden om hunnen wrók te laten blyken. Zy dan, even als of zy bevel daartoe van deezen Vorst ontvingen, of door 't recht des oorlogs de Jooden overweldigd hadden, vielen verwoed op hen aan, bestormden hunne huizen, jaagden 'er hen met hunne huysgezinnen uyt, plonderdenze, en namen al 't beste goed weg, en dat niet alleenlyk by nacht, als dieven die voor straffe vreezen, maar by klaaren dag, brallende op den roef als iets dat hen toequam, of dat zy gekóft had.

hadden: ja sommige ontzagen zich niet deezen gestolen buyt in 't openbaar onder malkanderen te deelen, en voegden by dit gepleegd geweld nóg schimp en spottorny.

Maar ryke lieden aldus tót armoede te brengen, hen uyt hunne huizen te verjaagen, en onder den blooten hemel te doen omzwerven, is maar weynig in vergelykinge van 't gene daarna volgde. Deeze verwoede dreeven de Jooden met hunne vrouwen en kinderen uyt alle de plaatsen der stad, en beslooten hen in een kleyn bestek, alwaar men niet twyfelde, of zy zouden, dewyl ze niets met zich hadden moogen brengen, wel haast van honger sterven, of door de benaauwde lucht vergaan, vermids een vrye ademhaaling zo noodig voor het leeven is, wegens de inwendige hitte: want het is als of men vuur by vuur doet, als men aan de long, in plaats van een aangenaame en verkoelende lucht, niet anders geeft dan eene lucht die verhit is door een groote menigte van menschen die dicht in één gedrongen zyn.

In deezen hoogen nood begaven veele, om ten minsten vry te moogen adem haalen, zich na de woestyne, of langs den oever der zee, of ook wel in de grafsteden. En zo nóg eenige van hen in de stad gebleeven waaren, of van buyten inquamen zonder te weten wat 'er voorgevallen was, die wierden door het gooijen met steenen, of door stókslagen deerlyk gewond: en zo handelde men ook met alle die uyt die kleyne plaats, waarin men zulk een menigte beslooten had, het ontliepen. Deeze wreede vervolgers namen aan den oever der riviere de Jooden waar, die te Alexandria quamen om koophandel te dryven, plonderden hunne koopmanschappen, en verbrandden henzelven leevendig, sommige met hout dat zy uyt hunne schepen haalden, en andere in 't midden van de stad op eene wyze die nóg wreeder was, teweten in een vuur van nat hout dat meer rooks dan vlamme gaf. Andere sleepten zy met touwen langs de fraat, en over de markten, en zy toonden zich zo op hen verbitterd, dat zy met hunnen dood nóg niet vergenoegd, de lyken met voeten traden; en in zo veele stukken sneeden, dat 'er niets overig bleef om begraven te worden, indien men zulks al gewild had.

Toen zy zagen dat de Opziener van 't landschap, die deeze groote beroerte opstaandevoet wel kon gestild hebben, dezelve styfde, door zich te houden als of hy 'er niet van wist, wierden zy 'er te stout en baldaadiger door: want zy gingen met tróppen na de bedehuyzen, die overal in alle wyken der stad waaren, hakten de boomen rondom af, vernielden eenige dier bedehuyzen t'eenemaal, staken andere in de brand, waardoor de nabuurige huizen insgelyks van 't vuur verteerd wierden; en door deeze brandstichtingen wierden de schilden en vergulde beelden met hunne opschriften, waarmede de Roomsche Keyzers de vroomheid der Jooden geëerd hadden, en die ontzag waardig waaren, vernield. En niets was magtig deeze verwoede menschen te stuyten, omdat zy, in plaats van voor straffe te vreezen, wel wisten dat Kajus haat tegens de Jooden

zo groot was, dat niets hem aangenamer kon zyn, dan te zien dat zy dus wreedelyk gehandeld wierden.

Om het gemoed van deezen Vórst door nieuwe vleyeryen nóg meer te winnen, en om ons nóg wilser te onderdrukken, en onze wetten onbeschroomdelyk te vernietigen, bragten zy zyne standbeelden in de bedehuyzen, welke zy van wege de groote menigte der Jooden niet vernielen konden, en dat het welk zy in 't voornaamste bedehuys stelden, stondt op eenen wagen door vier metaale paerden getrokken: en hiertoe wierden zy met zulk een yver gedreeven, dat zy geene nieuwe gegootene paerden hebbende, daartoe eenige verminkte uyt het oefenperk namen, die weléer gemaakt waaren voor de Koningin Kleopatre de laatste van dien naam; 't welk meer tót beleediging dan tót genoegen van Kajus scheen te strekken; want dewyl hy een meer als gemeene eere begeerde, zo waaren deeze paerden, al waarenze nóg nieuwe geweest, al te onaanzienlyk voor hem, vermids ze gemaakt waaren om eene vrouw te behaagen: of indien ze al hem ten gevälle waaren gemaakt geweest, zo waaren zy echter al te slecht om hem aangenaam te zyn. Maar zy oordeelden dat ze een verdienstelyk werk voor hem deden, dat zy die bedehuyzen in Tempelen veranderden, om alzo het getal van die welke hem toegewyd waaren te vermeerderen; alhoewel zy dit niet zo zeet deden uyt eene begeerte om hem te eeren, als wel uyt dien grooten haat welken zy onzer landaard toedroegen. Men behoeft geen beter Bewys hiervan, dan dat geduurende de driehonderd jaaren in welke tien van hunne Koningen geregeerd hebben, zy in hunne kapellen geene beelden aan hen hebben toegewyd, alhoewel zy hen in den rang hunner Goden stelden, en hen dien naam gaven. Maar men heeft weynig reden om zich te verwonderen; dat zy hoewel ze zeker wisten dat het maar menschen waaren, hen onder hunne goden stelden, en hen dien naam gaven, want zy aanbidden de honden; wolven; leeuwen; krokodillen; nevens veele andere land- en water-dieren; als ook eenige vógelén; zulks dat geheel Egipte vol is van tempelen; altaaren, en bosschen t'hunner eere gewyd.

Doch dewyl 'er nooit grooter vleyers geweest zyn, en dat zy veel meer het geluk; dan den persoon der Vórstten aanmerken, zulken zy misschien antwoorden, dat naardien de magt en voorspoed der Roomsche Keyzers die der Ptolomeën verte overtreft, het niet meer als billyk is dat men hen ook grooter eere bewyze. Maar is dit niet een belachlyk antwoord? Want waarom hebben zy dan diegelyk een eere aan Tiberius, aan wien Kajus de ryksheerschappy verschuldigd is, niet bewezen; nademaal die Vórst drieëntwintig jaaren lang met zulk een voorzigtigheyt en voorspoed heeft geregeerd, dat hy tót zynen dood toe niet alleen de Grieksche wingewesten; maar ook de Barbaaren in volkomene vrede gehandhaafd heeft, en hen allerley goed heeft doen genieten? Was het omdat zyne geboorte van minder aanzien was dan die van Kajus?

Geenins, want zy was zo wel van vaders als moeders zyde aanzienlyker. Was het dat hy voor hem in geleerdheid week? Ganschelyk niet, want wie is 'er by zynen tyd verstandiger en welspreekender geweest. Was het omdat hy zo veele jaaren, en by gevolg zo veel eervarenheid niet had? In geenen deele, want wat Keyzer heeft zyne dagen in eenen gelukkiger ouderdom geëyndigd? en heeft men niet met verwondering gezien, dat hy zelfs al in zyne jongheyt zulk een begrip en verstand had, het welk men gemeenlyk niet dan door veele jaaren verkrygt? En nochtans hebt gy lieden niet geoordeeld dat hy zodaanig een eere verdiende.

Wat zal ik zeggen van dien uytmunten den Vórst, die door zyne deugden zich boven den staat der menschen schynt verheven te hebben, zo dat hy door de menigte zynen weldaaden, en den gelukkigen toestand zynrer regeeringe, de eerste geweest is die dien heerlyken naam van Augustus verdiend heeft, welken hy, zonder dien van iemand anders ontvangen te hebben, aan zyne naazaaten heeft overgedraagen. Het land was tegen de zee, en de zee tegen 't land aangekant: Europe was tegen Asië, en Asië tegen Europe gewapend: alle de Grooten van 't Ryk waaren verdeeld om te beslechten wie meester zou zyn, en men mag wel zeggen dat het menschedom op het punt stondt van te vergaan, door dien bloedigen en wreeden oorlog, welke op éenen en den zelfden tyd in alle de gewesten der wereld blaakte, toen die groote Vórst het roer des Ryks in de hand nam, den ganschen aardbodem bevreedigde, de overvloed door den koophandel herstelde, de zeeden der woestige vólkten beschaafde, alle de steden met zo veel geluks vervulde dat ze als vry waaren, de vrede handhaafde, de gerechtigheid deed heerschen, en nooit moede wierdt van steeds met volle handen gunsten over alle vólkten uyt te storten, tót het laatste zyns levens toe. Deeze voortreffelyke weldoener heeft gedurende drieënveertig jaaren Egypte onder zyne heerschappy gezien, zonder dat gy lieden hem ooit zulk een eere beweezen hebt als Kajus, noch ook nooit zyn beeld in eenig bedehuys der Jooden hebt gesteld, alhoewel nooit eenig ander Vórst zo welverdiend heeft, als hy, op een ongemeene wyze geëerd te worden, niet alleenlyk omdat hy de stichter van het doorluchtige Keyzerlyk geslacht is geweest, maar omdat hy die oppermagt, te voore verdeeld, in hem alleen vereenigd, en met groote bescheydenheid daar ontrent gehandeld hebbende, de algemeene gelukzaligheid te wege gebragt heeft, doordien niets meerder waar is dan dit woord van zékere oude: dat de regeering van veele gevaarlyk is, door het quaad dat uyt de verscheidenheid hunner gevoelens ontstaat. Het voorbeeld van andere vólkten behoort de ulieden daartoe verplicht te hebben, dewyl men hem van alle kanten godlyke eere beweezen, en hem in veele plaatfen zulke kóstelyke tempelen toegewyd heeft, dat men in andere steden, inzonderheid in ons Alexandrië, geene oude óf nieuwe ziet, die 'er tegen ophaalen kunnen. Want, wat andere kan vergeleken

worden by deezen die naar hem den naam van Sebastion voerende, dicht by de haven gebouwd is, en van de scheepvaarende in zo groot een eere gehouden wordt? Hy is zo groot en hoog dat men hem van verre kan zien; alles is 'er vol van treffelyke schilderyen, standbeelden, en andere kóstelyke geschenken van goud en zilver, die daar geófferd zyn: dedeuren, portalen, galleryen, en boekzaalen zyn 'er ten hoogsten kóstelyk, en de gewyde bosschen zeer schoon en fraai. En vindt men onder de menschen in 't algemeen wel iemand van goed verstand, die zeggen zal dat men Augustus zyne behoortlyke eere niet geeft, indien men zyne standbeelden niet in de bedehuyzen der Jooden oprecht? Geenins. Dóch dat zulks niet geschied is, was omdat men wist dat die Vórst al zo gaern zag dat ieder naar de wetten zyns lands leefde, als dat hy zórg droeg dat de Roomsche wetten onderhouden wierden, en dat zyne aanneeming van die eere, welke deeze verblinde aanbidders hem beweezen, niet was omdat hy zulks goedkeurde, maar omdat hy oordeelde dat het tót verheffing van de groothed en luyfter des Ryks strekte. Want waaraan kon men beter bespeuren dat hy zich door zulke spoorlooze eerbewyzingen niet liet oplaazen, dan dat hy nooit wilde toestaan dat men hem den naam van Gód óf Heer geeven zoude, doordien hy die vleyery niet alleenlyk verwierp, maar het afschuwden dat ons vólk van diergelyke dingen heeft, goedkeurde? Hoe zoud hy anders toegelaaten hebben dat de Jooden, waarvan de meeste vrygelaaten waaren door de meesters, onder welker magt zy door het lóf der wapenen waaren vervallen, te Rome dat groot gedeelte der stad, het welk over den Tyber legt, zouden in bezit genomen hebben? Hy wist wel dat zy bedehuyzen hadden waarin zy tót het gebéd byeenquamen, voornaamelyk op den Sabbath, dat zy tienden verzamelden om na Jerusaleem te zenden; en dat zy aldaar offeranden deden offeren. Dóch hy verdreef hen daarom niet uyt Rome, en 't was 'er zo verre af dat hy hunne godsdienst, wetten, en gewoonten wilde afschaffen, dat hy kóstelyke geschenken aan onzen Tempel deed, en beval dat men 'er dagelyks slagtoffers aan den Almagtigen Gód zoud opofferen; gelyk zulks nóg hedendaags onderhouden wordt, en altoos zal onderhouden worden, en een teken zyn van de deugd diens voortreffelyken Keyzers. Hy wilde ook dat de Jooden begrepen zouden zyn in de openbaare uytdeelingen van geld en koorn, die in zékere maanden onder 't vólk gedaan wierden, en dat als zulks op de Sabbathdagen gebeurde, wanneer 't hen niet vry staat iets te doen, noch iets te ontvangen, voornaamelyk tót hun nut óf voordeel, men hun deel dan bewaaren, en 't hen 's anderendaags geeven zoude: en dit maakte hen zo aanzienlyk by andere vólkten, dat hoewel zy hen natuurlyk niet begunstigten, zy hen echter in de onderhoude hunner wetten niet durfden stooren. Tiberius handelde hen eveneens als Augustus, onaan gezien Sejanus de genen die te Rome woonden door zyne lasteringen poogde ten verderve

te brengen, omdat hy bevoogdt dat hy hen in de tzaamenzweeringe tegen zynen meester niet kon wikkelen; en deeze Vórst zondt daarna aan alle Landvoogden bevel, dat zy alle de Jooden, uytgenomen eenige weynige die aan de tzaamenzweeringe schuldig waaren, wel zouden bejégenen, zonder hen tót het veranderen hunner gewoonten te noodzaaken, omdat zy natuurlijk tót de vrede geneygd waaren, en dat 'er in hunne wetten en reeden niets was dat tegen de gemeene ruste streedt.

X. HOOFDSTUK.

Kajus reeds tegen de Jooden van Alexandrië verbitterd zynde, wordt door eenen Egyptenaar, genaamd Helikon, die slaaf geweest zynde, in groote gunst by hem was, nóg meer opgehoofd.

Kajus dan tót dusdaanig een verwaande dwaasheid gesteegen zynde, dat hy niet alleenlyk zeyde dat hy een Gód was, maar het ook geloofde, vondt geen vólk onder de Grieken of Barbaaren, dat bequaamer was dan dat van Alexandrië, om zyne begeerte in die spoorloze inbeeldinge te voldoen: want geen andere vólkten zyn geveynsder, listiger, vleyachtiger, nóch meer tót verwarringen en beroerte geneegen: en zy hebben zo weynig eerbiedigheyt voor den naam van Gód, dat zy geen zwaarigheyt maaken dien aan de vogelen Ibis, aan slangen, en aan andere gedierten te geeven. Gelyk zy dan zeer quistig ontrent die eere zyn, zo bedriegen zy ook ligtelyk zulke die de gódloosheid der Egyptenaaren niet kennen, hoewel 't hen onmogelyk is andere die 'er kennis van hebben te misleyden. Kajus dan onkundig van hunne quaadaardigheyt, meende dat het waarlyk, en zonder veynzerij was, dat zy hem geloofden eenen Gód te zyn, omdat zy zulks opentlyk verklaarden met alle de toeyuyghingen, waarmede men gewoon is eerbiedigheyt jegens de Goden te betuygen: behalve dat hy hunne verontheyliging der bedehuyzen als blyken van hunnen yver aanmerkte: en hy las geene gedichten of Historiën met zo groot een vermaak, als de verhalen welkemen hem over die stoffe toezondt. Eenige zyner huysgenooten die 't hun werk maakten alles wat hem behaagde of mishaaide te pryzen of te laaken, hielden daar ook toe; want de meeste waaren Egyptenaars, en snoode slaaven, van jongs op in die verfoeijlyke dwaalinge, waardoor zy slangen en krokodillen als goden eerden, opgetrokken. De voornaamste van dit gespuys was een sielt genoemd Helikon, die door quaademiddelen in 't Hóf ingekruyd was. Hy had eenige kennis van geleerdheyt, en was aan Tiberius geschonken door deezen wiens slaaf hy was geweest, en die hem daarin had doen onderwyzen. Maar deeze Vórst had weynig werks daarvan gemaakt, doordien de wyze op welke hy in zyne jongheyt opgevoed was, hem stemmig en straf had gemaakt, waardoor hy geen behaagen in boerterijen had. Maar toen Kajus naa zynen dood in de regeering volgde, en dat deeze gevaarlyke quant hem tót alle uytspanningen en welluften geneegen zag, zeyde hy by zichzelven: „Zie hier „de gunstigste tyd, Helikon, die gy wenschen

kont: verzuym dan niets om u daarvan te bedienen. Gy hebt eenen meester zodaanig „als gy zoudt kunnen begeeren: hy luyftert „naar u; gy zyt hem aangenaam, gy zyt van „een buygzaam gemoed; gy verstaat u op „boert, jokkernyen, gelach, en vermaakely- „ke kluchtjes zyn uw element: Gy zyt in de „vrye en onvrye konsten onderweezen: gy „weet u behaagelyk te maaken niet alleen door „vleyeryen, maar door woorden, die door „hunne verborgene quaadaardigheyt argwaan „verwekken, en tót toorn ophitsen tegen zo- „daanige welke gy beleedigen wilt, wanneer „uw meester t'eeniger tyd in eenen luym is om „naar u te luyfteren; en dat is meest altyd „omdat hy zo geneygd is een oor te leenen „aan achterklap en lasteringe. Gy behoeft niet „lang na stoffe daartoe te zoeken; de Jooden „verschaffenze u genoeg. Gy hebt anders niet „te doen dan tegen hunne gewoonten en wet- „ten uyt te schreeuwen, en dat hebt gy van „kindsbeen af geleerd, niet alleen van eenige „byzondere perfoonen, maar byna van al „'t vólk van Alexandrië: toon dan nu eens „wat gy doen kont.

Helikon vol van deeze gedachten zynde verliet Kajus nacht nóch dag; en in de afgezondterde uren zyner kortswylen en vermaakelykheden liet hy geen gelegenheyt verlooren gaan, om hem tegen de Jooden op te hitsen door bedriegerijen, die hoe zy boertiger waaren, des te dieper ingang vonden: want hy wou voor hunnen vyand niet aangezien zyn; maar ging behendiglyk te werk, en deed hen alzo meer quaads, dan óf hy hen opentlyk haat toegedraagen had.

Toen de Gezanten der inwoonderen van Alexandrië, die ons altoos zo fel befreeden hebben, bemerkten hoe dienstig deeze quaadaardige quant hen was, gaven zy hem niet alleenlyk geld, maar ook hoope van groote eere, zo dra de Keyzer te Alexandrie, alwaarmen hem verwachtte, zoud aangekomen zyn. Hierop beloofde hy hen alles; zo zeer kirtelde hy zich met het vermaak dat het hem zyn zoude die eere te ontvangen in tegenwoordigheyt der Gezanten, die uyt alle gewesten der werrelde in die stad stonden te komen om hunnen pligt by dien Vórst af te leggen.

Naardien wy toen nóg niet wisten dat Helikon ons zulk een gevaarlyke vyand was, poogden wy ons maar te beschermen tegen zodaanige die daarvoor by ons bekend stonden. Maar naa dat wy hem ontdekt hadden, gebruykten wy alle middelen die wy konden bedenken, om hem op onze zyde te winnen. Daar was niemand die ons meer quaads deed, en ook doen kon; want by alle de spelen, uytspanningen, gastsmaalen, en spoorloze bedryven van Kajus, was hy tegenwoordig; zyn ampt van Opperkamerdienaar, 't welk één van de voornaamste van 't Hóf was, gaf hem gelegenheyt om t'allentyde tót hem te kunnen spreken; en zyn meester vondt groot vermaak in hem te hooren praaten. Hy liet dan alle andere zórgen vaaren, om ons in 't bederf te storten door zyne lasteringen, waar onder hy

hy eenige aardige boerterryen mengde, onder schyn van Kajus te verheugen, maar inderdaad om ons verderfte berokkenen; en dit had zulk een indruk op zyn gemoed dat het 'er nooit uytgewifcht wierdt.

dat hy, om hen te verpligten, zich niet haasten zoude, met dit vonnis uyt te spreken. „t Was te wenschen dat hy, in plaats van eenen billyken rechter, hun beschermers, en onze vyand niet waare.

XI. HOOFDSTUK.

De Jooden van Alexandrië doen eene bezending aan Kajus, om hunne wederwaardigheden aan hem te vertoonen, en Philo is het Hoofd van dat Gezantschap. Kajus ontvangt hen gunstig zo 't scheen; maar Philo bemerkt wel dat men zich daarop niet betrouwen mocht.

Naa dat wy dan alles gedaan hadden wat wy konden om de gunst van Helikon te winnen, en echter zagen dat onze poogingen te vergeefs waaren, omdat hy zo trots en verwaand was, dat niemand hem genaaken durfde, en dat wy daarbeneven niet wisten of hy ons niet een' persoonlyken en byzonderen haat toedroeg, welke hem aanhitste om den Keyzer tot onzen ondergang tegen ons te verbitteren, oordeelden wy dat het best was eenen anderen weg in te slaan; en wy beslooten derhalve een smeekfschrift aan dien Vórst over te léveren, om hem van onze lydingen te verwittigen, zynde dit een kort begrip van 't gene wy in 't breede hadden opgesteld in een schrift, het welk wy niet lang te voore aan den Koning Agrippa gezonden hadden, toen hy te Alexandrië gekomen was om na Syrië te gaan, en bezit te neemen van het ryk dat Kajus hem geschonken had. Wy vertrokken dan na Rome, meenende dat wy in den persoon des Keyzers eenen billyken rechter zouden gevonden hebben, daar wy nógtans geen en slimmeren vyand hadden kunnen aantreffen. Hy ontving ons in 't veld van Mars, zo als hy uyt den tuyn zyner moeder tradt, met een bly gelaat, en zachte woorden, geveende ons een teken met zyne hand dat hy ons gunstig zoude zyn; en hy liet ons daarna door Homus, den Inleyder der Gezanten, weten dat hy ter gelégener tyd kennis van onze zaak neemen zoude. Aldus was 'er niet één van de omstanders, zelfs niet onder die van onze landaard welke de zaak niet diep inzagen, die niet meende dat onze reyze eenen wenschelyken uytflag zoud hebben, en elk verblydde zich nevens ons. Maar de kennis welke ik door mynen ouderdom van de zaken der wereld had, my bequaamer maakende om daarvan te oordeelen, zo was het gene waarover andere zich verblydden by my verdacht; weshalve ik aldus by my zelven rede-neerde: Vanwaar komt het dóch, dat nade- „maal hier gezanten uyt alle gewesten der „wereld zyn aangekomen, wy de eenigste „zyn, aan welken de Keyzer heeft doen zeg- „gen dat hy ons gehoor geeven zal? Immers „weet hy wel dat wy Jooden zynde, geno- „gen zullen neemen, indien wy maar gehan- „deld worden als andere. Wy moften zót zyn, „zo wy ons verbeeldde dat wy ons eenige „byzondere gunsten moogen toeleggen van „eenen Vórst die niet van onze landaard is, „en denken dat hy die van Alexandrië niet „meer zou begunstigen dan ons, of gelooven

XII. HOOFDSTUK.

Philo en zyne Amptgenooten verstaan dat Kajus last gegeven had aan Petronius, Landvoogd van Syrië, zyn beeld in den Tempel van Jerusaleem op te rechten.

Terwyl deeze gedachten my dag en nacht in 't hoofd maalden, en geen ruste lieten, quam my een ander ongeluk over, dat men niet had kunnen voorzien, en 't welk niet alleenlyk tot ondergang van een gedeelte der Jooden, maar van de ganfche landaard strekte. Wy waaren den Keyzer na Puteoli gevolgd, alwaar hy, om zich aan de zeekust te vermaaken, zyn verblyf nam in de prachtige lufthuyzen die daar in menigte zyn, denkende nergens minder aan dan om kennis te neemen van de zaak waarom wy hem gevolgd, en wegens welke wy alle uren uytfspraak verwachtende waaren. Maar daar quam een man by ons met een ontroerd gelaat, heene en weër zwierende oogen, en schier buyten adem: deez nam eenige van ons ter zyde, en zeyde aldus: „Hebt gy „deeze schrikkelijke tyding niet verstaan? Hy „wou meer zeggen, maar zyne traanen belette den hem, zo dat hy niet een woord meer kon voortbrengen. Men kan ligteylyk afneemen hoe daanig onze schrik en verbaasdheid was: wy baden hem dan dat hy ons dóch de oorzaak zyner droefheid zeggen wilde, omdat het niet te denken was, dat hy geen andere boofdschap had dan by ons te komen weenen; en dat indien de zaak traanen waardig was, wy, die tot veel rampen gewend waaren, de onze ook onder de zyne behoorden te mengen. Hy poogde dan andermaal te spreken, en zeyde met meer nókken dan woorden; „De ondergang van on- „zen Tempel is vast beslooten; want de Key- „zer heeft bevolen dat men zyn beeld in 't Hey- „ligdom zal zetten, en 'er een byfschrift met „den naam van Jupiter onder voegen. Deeze „yslyke maare maakte ons bykans zo onbeweege- „lyk als stóckbeelden, en wierdt ons haast door an- „dere bevestigd. Wy keerken dan weder na de plaats onzer huysvestinge, om aldaar de algemeene en byzondere ondergang onzer landaard te beweenen: en dewyl de droefheid welsprekend is, wat deed zy ons niet al zeggen?

Naa dat wy aldus in 't midden van den winter een gevaarlyke togt ondernomen hadden, om eenige verligting in onze rampen te zoeken, ontmoeteden wy op 't land eenen storm die veel wreeder was dan die welke men op zee aantreft, omdat deeze natuurlyk, en by gevolg draage- „lyk zyn, in plaats dat de andere veroorzaakt „wierdt door iemand die niets menschelyks had „dan den schyn; en dooreenen jongen Vórst die „niet dan verandering en onrust beminde, en die „zyne wil door de magt des Keyzerryks gestyfd „ziende, zich zonder weerhoudinge tot een „tirannische toomeloosheid liet vervoeren, 't welk „te grooter quaad was, omdat men 'er geen „hulpmiddel tegen zag. Want wie zou de vry- „moedig-

moedigheyd gehad hebben om hem voor te houden dat hy de heyligheyd van den allerheerlyksten Tempel niet most schenden; naardien men leevensgevaar zou geloopt hebben, indien men zich tegen den bruyfenden stroom dier godloosheyd had willen aankanten? „Laat ons dan sterven, zeyden wy, dewyl niets ons tót meerder roem verstreken kan, dan dat wy ons leven tót bescherminge onzer heylige wetten overgeeven. Maar vermids onze dood geen goede uytwerking kan voortbrengen, en dat wy Gezanten zyn, zo zouden wy daardoor het verdriet der gener die ons gezonden hebben nóg vermeederen, en aan die van onze landaard, welke ons niet beminnen oorzaak geeven om te zeggen, dat wy, om ons van het tegenwoordig euvel te bevryden, in dit gevaar het gemeene best niet in acht genomen hadden, alhoewel de mindere belangen voor de groote, en de byzondere voor de algemeene altoos behooren te wyken, omdat wanneereen Staat te gronde gaat, alle de wetten, die 'er de grootheyd van onderschraagt, en denzelven overend gehouden hebben, insgelyks te niet gaan. Immers zou men ons ook kunnen betichten dat wy de voorrechten der Jooden van Alexandrië niet voorgestaan hadden, door het verlaten eener zaake waaraan de ondergang onzer gansch landaard hing, dewyl het te duchten is, dat deeze oplopende en wreede Vórst haar ganschelyk vernietigen zal. Indien men zegt, dat dewyl geen van beyde die zaaken voordeel kunnen toebrengen, het derhalve beter voor ons waare in veyligheyd te vertrekken, zo dient daarop tót antwoord, dat men om zulken voorslag te doen, óf geen hart moet hebben, óf van onze godlyke wetten onkundig wezen: want zulke die waarlyk edelmoedig zyn, geeven den moed nooit op, en onze heylige boeken houden ons ook voor, dat wy de hoope nooit moeten vaaren laten. Gód wil zich moogelyk van deeze gelegenheden bedienen om onze deugd te beproeven, en te zien óf wy bequaam zyn om onze verdrukkingen standvastiglyk te verdraagen. Laat ons derhalve, in plaats van onze behoudenis in de onzékere hulpe der menschen te zoeken, al ons vertrouwen op Gód stellen, met een vast geloof dat hy ons zal bystaan, gelyk hycertys onze vaders in zo veele gevaaren, die onoverkomelyk scheenen, bygegaan heeft. Aldus poogden wy ons zelven in die groote en onvoorziene ramp te troosten, vleyende ons met eene hoope van gelukkiger tyden te zullen beleeven.

Naa dat wy dan een poos stil gezwegen hadden, zeyden wy eyndelyk tót den man die ons deeze tyding gebragt had, „Waarom ontroert gy ons gemoed door een woord, even gelyk men door eene vonk een groot vuur ontsteekt; zonder ons te zeggen wat den Keyzer tót zulk een zonderling besluit bevoogen heeft?

„Ieder weet wel, antwoordde hy, dat hy als een Gód wil geëerd zyn, en daardoor dien hy gelooft dat de Jooden de eenig-

ste zyn, die weygeren hem daarvoor te erkennen, zo meent hy dat hy hen nergens meer met kan straffen, dan met het ontëeren en ontheiligen van de heerlykheyd en heyligheyd huns Tempels, diep hy weet den schoonsten der wereld te zyn, verrykt door gestadige geschenken welke men van veele eeuwen herwaards daar geófferd heeft: behalve nóg dat hy zo koen en stout zynde als hy is, zich dien Tempel toeëigenen wil. Kapito, die gesteld is om de schattingen van Judéa te ontvangen, heeft hem ook door brieven tegen ons opgehiift: Vermids hy geen goed had toen hy na dit landschap gezonden wierdt, heeft hy zich door afknevelingen verrykt, en is door lasteringen de rechtmaatige klagten, welke hy vreesde dat de Jooden over hem doen zouden, voorgekomen, en dat op deeze wyze.

Jamnia is ééne der volkrykste steden van Judéa, en alle de inwoners daarvan zyn Jooden, uytgenomen eenige vreemdelingen die tót ons ongeluk daar uyt de omleggende landschappen met der woon gekomen zyn. Hun afkeer van onze zeden en gewoonten is zo groot, dat zy niet ophouden ons al het quaad te doen dat zy kunnen, en dewyl zy verstaan hebben dat Kajus met een zotte drift ingenomen is, om als een Gód geëerd te worden, en dat hy uyt dien hoofde eenen doodelyken haat tegen ons opgevat heeft, hebben zy gemeend geen beter gelegenheyd te kunnen vinden om ons verderf te bewerken. Hierom hebben zy hem eenen altaar van gebakken steen oppgericht, vermids zy weten, dat wy nooit zullen dulden dat men de wetten onzer vaders aldus schend, en hunne quadaardigheyd heeft zodaanig een uytwerking voortgebragt als zy wenschten; want de Jooden hebben dien altaar verboden, en daarop hebben deeze oproerige aanstonds hun beklag gedaan aan Kapito, die de aanleyder van dien strik was, welken zy ten verderve hunner medeburgen gespannen hadden. Deeze boosaardige man, verblyd dat zyn voorneemen hem dus gelukt was, liet daarop niet naa aan Kajus te schryven, en die daad te verzwaren, door veel buyten de waarheyd te zeggen, om hem alzo te meer te verbitteren. Deeze verwaande en onstuymige Vórst had dit bericht zo dra niet ontvangen, óf hy beval dat men in plaats van deezen gebakken-steenen altaar, hem een overgroot verguld beeld zou maaken, en het in den Tempel van Jerusalem stellen, worden de hiertoe aangeraaden door twee uytmuntende perfoonen, Helikon dien doortrapten schalk en bootsmaaker, en Apelles een vermaarden tooneelspeeler, die na dat hy, volgens't gemeen zeggen, zyne schoonheyd in zyne jeugd verkófd had, op het tooneel verscheen, toen zyne jaaren hooger begonden te klimmen: en hoe weynig schaamte de perfoonen van dat beroep hebben, is genoeg bekend. Ondertusschen waaren't deeze fraaije gedaanigheden waardoor die twee mannen Kajus raadslieden wierden: met den éénen pleegt hy

D d d d

„hy raad om te boerten, en met den anderen om vaerzen op te zeggen, zonder zich over het handhaaven van de vrede des Ryks, en de algemeene ruste te bekommeren. Helikon als een Egyptenaar steekt ons met een adderen-tong, en Apelles als een Askalonier, en onze hoofdwijddad, spuwde zyn venyn tegen ons uyt. Ieder woord van 't eigene deez ons aldus verhaalde, was als een ponjaard-steek die ons het hart doorgrieffde: maar deez twee swaarde raadslieden ontvingen welhaast de verdiende straffe voor hunne godloosheyd: want Kajus deed Apelles gevangen zetten met boeien aan de beenen, om andere misdaden, en hy deed hem nu en dan op het rad pynigen; om zyne straffe te vergrooten en te verlengen: en Klaudius naar Kajus in de ryksregeeringe gevolgd zynde deed Helikon om andere oorzaken sterven.

XIII. HOOFDSTUK.

Groote bekommerdheid van Petronius ontrent de uytvoeringe van het bevel door Kajus hem gegeven om zyn beeld in den Tempel van Jerusaleem op te richten; dewyl hy de quade gevolgen daarvan voorzag.

Kajus schreef dan dat men zyn beeld zoude wyen, en het in onzen Tempel zetten, verzuymende niets om zulks te doen naakomen. Want hy beval aan Petronius, Landvoogd van Syrië, dat hy de helft van het heir dat langs den Eufraat lag om de onderneemingen der Koningen en volken van 't Oosten te beletten, neemen zoude om dat beeld te verzellen, niet om de inwyng te staatelyker te maaken, maar om de Jooden, die zich daartegen durfden verzetten, neerte houwen. Is het dan aldus, wreede Vorst, dat gy, voorziende dat dit volk liever den dood, dan de schending van hunne wetten, en de ontheyliging van hunnen Tempel zoud willen lyden, hen den oorlog aanzegt, zendende een heir om uw beeld door het bloed van zo veel onnozele slagtoffers in te wyen, zonder de vrouwen meer te verschoonen dan de mannen?

Dit bevel maakte Petronius zeer bekommerd, aan de ééne kant omdat hy wel wist dat Kajus niet dulden kon dat men achterlyk was in hem te gehoorzaamen, en aan de andere kant doordien hy wel zag dat de uytvoering daarvan zeer moeilijk zoude zyn, dewyl de Jooden liever duyzend dooden zouden lyden, dan de vernietiging van hunne Godsdienst. Want hoewel alle andere volken hunne wetten liefhebben, echter komen zy daarin by de Jooden niet te pas; naardien deez de hunne aanmerken als orakelen hen van God zelven gegeven. Hierom leeren zyze in hunne kindsheyd, zy hebbenze in hun hart ingeprent; zy betrachtenze onophoudelyk; zy neemen de vreemdelingen dieze omhelzen voor hunne medeburgers aan, zy houden de verachters derzelve voor hunne vyanden, en hebben zulk een afkeer van alles wat daar tegen strydt, dat geen grootheid nog tydelyk geluk hen tot het overtreden daarvan kan beweegen. Men behoeft ook geen ander bewys van hunne eerbiedighejd jegens den Tem-

pel, dan dat 'er de dood onvermydelyk toestaat, indien iemand de stoutheyd heeft van in 't Heyligdom te treden: alhoewel de ingang van het overige vry is voor alle hunne landsgenooten, uyt wat gewest zy ook komen.

Petronius alle deez zaaken in zyn gemoed overleggende, vondt zo veel zwaarigheyd in dit bevelaan, dat hy 'er geen haast meemaakte; en hoe meer hy dit werk overwoog, des te meer oordeelde hy dat men 't eigene de Godsdienst betrof niet behoorde aan te roeren, zo omdat de gerechtigheyd en godvruchtigheyd geen verandering daan ontrent in schicken; als ter oorzaak van het gevaar dat men daarin zoud ontmoeten; niet alleenlyk van Gods wege, maar ook ten aanzien der Jooden, die daardoor tot wanhoop zouden gevoerd worden: ook merkte hy de menigte van dit volk aan, 't welk hiet gelyk andere binnen één enig landschap beslooten is, maar zich byna over de geheele wereld, zo op 't vaste land, als op de eylanden, verspreyd heeft, en in getal bykans met de inboorlingen gelyk is: 't welk oorzaak gaf om te vreezen dat zy uyt alle gewesten zich verzamelende, eenen oorlog zouden ontfleeken, die niet te dempen zou zyn, dewyl zy reeds zeer sterk in Judéa waaren, zynde daarenboven niet minder behendig dan dapper, en bereyd om eerder met een onverwinnelyke kloekmoedigheyd gewapenderhand te sterven, dan de rechtmaatige en voortreffelyke wetten hunner vaders te verlaaten, hoewel die by hunne vyanden voor barbarisch gehouden worden. Ook vreesde deez Landvoogd voor de Jooden die aan gene zyde van den Eufraat, in Babilonië, en andere landschappen woonden; vermids hy zekerlyk wist, als hebbende het met zyne eigene oogen gezien, dat zy jaarlyks onder den naam van eerfelingen geld na Jerusaleem zonden, 't welk zy gewyd noemden, zonder op het gevaar der wegen te letten, hoe groot het ook mogt zyn, doordien het alleenlyk uyt godvruchtigheyd was dat zy daartoe aangedreeven wierden. 't Was derhalve niet zonder reden dat hy vreesde, dat zo dra zy van de inwyng van dat beeld kennis bekomen zouden hebben, zy tegen hem zouden optrekken, en hem van alle kanten besluyten.

Deez gedachten wederhieldden hem: maar aan de andere kant wierdt hy zeer bekommerd, wanneer hy overdacht dat zyn meester een jong Vorst was, die geen ander recht kende dan zyne wil, die niet dulden kon dat men hem ongehoorzaam was, hoe onbillyk zyne bevelen ook mogten weezen, en wiens hoogmoed en verwaandheid zo spooreloos was, dat hy vergeetende een mensch te zyn, voor eenen God wilde gehouden worden: zo dat hy daarom, 't zy dat hy het bevel naaquam of niet, gevaar van zyn leeven liep, met dit onderscheyd nogtans dat hy 't in den oorlog, wegens den twyfelachtigen uytflag, zou kunnen behouden; daar hy 't noodzaakelyk verliezen moft indien hy weygerde zynen Vorst te gehoorzaamen.

XIV. HOOFDSTUK.

Petronius doet aan het beeld werken, doch langzaamlyk. Hy poogt te vergeefs de voornaamste Jooden te beweegen dat zy 't ontrangen. Alle

Alle komen zy uyt de ſteden en van 't land tot hem om hem te bidden dat hy dit bevel, 't welk hen ondragelyk was dan de dood, niet wilde uitvoeren, maar hen toelaaten dat zy gezanten aan den Keyzer zonden.

DE Roomſche Bevelhebbers, die nevens Petronius het voornaamſte bewind in de zaaken van Syrië hadden, waaren geneygd dien oorlog aan te gaan, omdat zy den onſtuymigen aardt van Kajus kennende, niet twyfelden of hy zoud, als men zulks weygerde, zyne gramſchap op hen loozen, uyt een vermoeden dat zy mede aan die ongehoorzaamheid ſchuldig waaren. Maar het geluk wilde dat men tyd had om te overleggen, terwyl dat beeld vervaerdigd wierdt, doordien men 'er geen uyt Italie zondt; het welk ik acht dat God dus ſcihikte om zyn volk te behouden, alsmede dit, dat 'er geen bevel na Syrië gezonden wierdt om het fraaiſte te neemen dat daer te vinden was: want zonder dat zou de oorlog eer begonnen hebben, dan men hulpmiddelen tegen zulke een groot quaad zoud hebben kunnen vinden.

Naa dat Petronius dan beſlooten had een beeld te doen maaken, ontboodt hy de beſte beeldhouwers uyt Fenicië, verſchafte hen ſtoffen daartoe, en verkoos Sidon als de bequaamſte plaats om aan dat werk te arbeiden. Hy zondt daarna om de voornaamſte Prieſters der Jooden, en hunne Overheden, en gaf hen des Keyzers wille te verſtaan, vermaanende hen tot gehoorzaamen, om niet in die rampen te vervallen welke anders onvermydelyk voor hen waaren, dewyl de voornaamſte heirkraacht uyt Syrië reeds opontbooden was, om alles te vuur en te zwaerde te verwoeſten, indien zy 't bevel niet wilden naakomen: en Petronius twyfelde niet, indien hy hen maar overſtemmen konde, of zy zouden de overige des volks deſgelyks overreeden. Maar hy was in zyne hoope bedroogen: want dit gefprek trof hen zo geweldig, dat zy, als onbeweegelyk, beeken van traanen ſtorteden, zich 't haar en den baard uytrukten, en met afgebrokene woorden zeyden: „Hebben wy dan dus lang geleefd, om te zien „'t gene onze voorouders nooit aanschouwd „hebben? Maar hoe kunnen wy dit aanzien, „naardien wy liever ons gezigt met het leeven „willen verliezen, dan aanschouwers van zulk „een ſchrikelyke godloosheid zyn?

Dit gerucht zich te Jeruſalem en door geheel Judéa verſpreyd hebbende, verlieten alle gelykerhand de ſteden en 't veld, gelyk als of het een opgeſtemd werk was, om na Fenicië te gaan, en Petronius te ſpreken. Deeze overgrote menigte deed aan ſommige, die niet wiften hoe volkryk Judéa was, gelooven dat 'er een groot heir aanquam om Petronius te beſtryden; weshalve men hem daarvan verwittigde: maar zy hadden geen ander geweër by zich dan gekerm en gekryt, waarvan de lucht weërgalnde, zelfs toen zy met ſmeekingen hunne droefheid te kennen gaven. Zy waaren in zes hoopen verdeeld, drie van de ééne kant, tweeten oude mannen, jonge mannen, en kinderen, en drie van de andere, naamelyk oude vrouwen, jonge vrouwen, en vryſters.

Toen zy dicht by Petronius, die op een verhevene plaats ſtondt, gekomen waaren, vielen

zy alle ter aarde, en maakten een jammerlyk misbaar; en hoewel hy hen beval op te ryzen, en tot hem te náderen, echter durfden zy 't naauwlyks beſtaan. Eyndelyk quamen zy tot hem, hebbende het hoofd met aſſche bedekt, de oogen vol van traanen, en de handen op de rug als ter dood verweezene: en één uyt de Raadsheeren, die het woord voerde, ſprak Petronius aldus aan:

Opdat wy ganſch geen ſchyn zouden „geeven, ô Petronius, om te kunnen beticht „worden als of wy iets quaads voorhadden, „komen wy niet alleen zonder geweër, maar „willen ons zelfs van onze handen niet bedie- „nen, die de wapenen zyn, welke de Natuur „den menſchen gegeeven heeft; en wy bieden „ons zelve u aan, om met ons te doen wat „u belieft. Wy hebben onze huizen leedig „gelaaten, en onze vrouwen en kinderen mede- „genomen om hunne gebeden by de onze te „voegen, en den Keyzer door u te ſmeeken, „dat hy ons alle behoude, of ons gezamentlyk „doe ſterven. Wy beminnen de vrede natuur- „lyk, en wy zyn 'er te meer toe geneygd, om- „dat het ons grootſte vermaak zynde onze „kinderen op te voeden van onzen arbeid, zy „ons de middelen daartoe verſchaft. Toen „Kajus tot het Ryk quam, en dat wy zulks „verſtonden door zyne brieven aan Vitellius, „die toen te Jeruſalem was, en in wiens „plaats gy gekomen zyt, betuygden wy hem „onze blydſchap deswege, en het was door ons „dat die tyding in de andere ſteden verſpreyd „wierdt. Onze Tempel was de eerſte daar men „offeranden voor de voorſpoedige regeering „van dien Vorſt offerde. Zoud het dan wel bil- „lyk weezen, dat men de Godsdienſt, die 't allen „tyde daarin gepleegd is, aſſchaffen zou- „de? Wy ſtaan onze huizen, goederen, en „alles wat wy bezitten, aan u af. Het eenig- „ſte dat wy verzoeken, is dat 'er in onzen „Tempel niets veranderd worde, maar dat hy „in dien ſtaat blyve gelyk onze vaders hem „gelaaten hebben. Byaldien gy ons die gunſt „weygert, beneem ons dan vry het leeven: „'t zal ons aangenaamer zyn dit te verliezen, „dan onze heylige wetten geſchonden te zien. „Wy verſtaan dat men een groote krygsmagt „vervaardigt om ons te bevechten indien wy „ons tegen dat bevel aankanten: maar wy zyn „zo onvoorzigtig niet dat wy onzen Vorſt „zullen wederſtaan: wy zullen eer den dood „lyden, dan zulks onderneemen. Men kan „ons wel dooden en in ſtukken houwen, zon- „der eenig gevaar te loopen, dewyl wy ons „niet ter weere zullen ſtellen. Wy zullen „zelfs het ampt der Prieſteren verrichten, „door onze vrouwen, kinderen, en broeders „in den Tempel als ſlagtoffers op te offeren; „en als hun onſchuldig bloed vergooten is, „zullen wy ook het onze ſtorten, om 't onder „het hunne te mengen, door ons zelve met „onze eygene handen te dooden, en wy zul- „len al ſtervende God bidden dat hy ons die „misdaad niet toerekene, dewyl wy 't alleen- „lyk gedaan hebben om onze wetten niet te „overtreeden, noch de eerbiedigheid welke „

Dddd 2

wy

„ wy den Keyzer schuldig zyn te schenden.
 „ Maar eer het daartoe komt bidden wy u, ô
 „ Petronius, ons eenen korten tyd te willen ver-
 „ gunnen, om eene bezending aan den Keyzer
 „ te konnen doen. Moogelyk zullen wy van
 „ hem verwerven, dat wy niet gestoord wor-
 „ den in de oefeninge onzer Gódsdienst, en
 „ dat hy ons niet in erger staat stelde dan ande-
 „ re volken, welke hy de vryheyd laat om
 „ volgens hunne oude gewoonten te leeven;
 „ maar dat hy bekrachtige de besluyten van
 „ Augustus en Tiberius, zyne voorzaaten, die
 „ verre van ons gedrag te wraaken, en onze
 „ zeden en gewoonten tegen te spreken, de-
 „ zelve goedgekeurd hebben. 't Kon weezen
 „ dat ons vertoog hem tót bedaaren bragt: de
 „ gramschap der Vórfen gaat voorby, en hun-
 „ ne wil is niet altoos eveneens. Men heeft den
 „ Keyzer door lasteringen tegen ons opgehitst:
 „ staa ons dan toe dat wy ons verdeedigen,
 „ door de waarheyd aan hem bekend te ma-
 „ ken: en wat kan 'er erger zyn, dan ons te
 „ veroordeelen zonder ons te hooren? Indien
 „ wy niets van hem verwerven konnen, wat
 „ zal hem beletten om dan te doen, 't gene hy
 „ tegenwoordig doen wil? Maar beneem ons,
 „ door 't afflaan van dit verlóf, de eenigste
 „ hoope niet die deeze groote menigte vólks
 „ nóg heeft, het welk deeze gunst niet van u
 „ verzoekt dan uyt een gódvruchtig gevoelen,
 „ zonder eenig ander belang, 't en waare men
 „ zegge, gelyk 't waar is, dat geen belang zo
 „ groot kan weezen, dan 't gene iemands be-
 „ houdenis betreft.

XV. HOOFDSTUK.

Petronius door de redenen der Jooden bewoogen, en achtende dat men hen niet tót wanhoop behoorde te brengen, schryft aan Kajus, om daardoor tyd te winnen. Deeze Vórf wordt hierover vertoord, maar ontveynst zulks in zyn antwoord aan Petronius.

DIt vertoog was met zo veele traanen en ge-
 zucht verzeld, dat het alle die het hoor-
 den tót deernis bewoog, maar voornaamelyk
 Petronius, die van natuure zachtzinnig en be-
 scheyden was: want het verzoek uyt den naam
 van al het vólk gedaan, scheen billyk, en
 nooit heeft men iets beklagelyker gezien dan
 de staat waartoe zy gebragt waaren. Petronius
 overleyde de zaak met zyne raadsliden, en was
 blyde te zien dat deeze die in 't eerst tót streng-
 heyd overhielden, tót zachtheid begonden te
 neygen, en dat de andere niet ontveynsden dat
 de droefheyd van dit vólk hen ter harte ging.
 Alhoewel hem dan Kajus wreedheyd en onver-
 geeflyke aardt niet onbekend was, echter scheen
 hy gedreeven te worden door eene beweeging
 van vroomheyd, waartoe onze Gódsdienst aan-
 leydt, 't zy dat hy een man van geleerdheyd
 zynde, al lang te voore eenige kennis daarvan
 gehad hadde, óf dat hy die sederd bekomen
 had, terwyl hy het ampt van Landvoogd in
 Asië, en Syrië, alwaar veele Jooden zyn,
 bediend had, óf dat hy door zynen aardt neyg-
 de tót het gene billyk en rechtmatig was, óf
 dat Gód doorgaans goede gevoelens verleent
 aan vroomen lieden, opdat zy 'er, zo voor
 zichzelve, als tót welstand van 't gemeen,

hun voordeel mede doen zouden, gelyk by dit
 voorval gebeurde. Men besloot dan dat men de
 beeldhouwers niet hard zoud aanpreffen, maar
 dat men hen beveelen zoud alles wat tót dien
 arbeyd noodig was by te brengen, om dat
 beeld zo volkomen te maaken, dat het vooreen
 meesterstuk zou konnen geacht worden, de-
 wyl de werken die men met der haast maakt niet
 lang duuren, in plaats dat zulke waaraan veel
 tyds te kófte gelegd wordt, eeuw in eeuw uyt
 in achtinge blyven. Petronius stondt ondertuf-
 schen den Jooden niet toe eene bezending aan
 den Keyzer te doen, omdat hy niet oordeelde
 dat het voordeelig voor hen zoude zyn, van
 de luymen van dien Vórf af te hangen: en hy
 sloeg nóg tans hun verzoek niet af ook, omdat
 hy gevaar van beyde kanten te gemoet zag:
 maar hy schreef aan Kajus, zonder iets van hun
 begeeren te melden, achtende het genoeg te
 zyn dat hy de oorzaak, waarom men met de
 inwyng van dat beeld zo lang vertoefde, op
 de werklieden schoof, die langen tyd van noo-
 de hadden om het te maaken zo als 't behoorde.
 Door dit middel meende hy iets te zullen win-
 nen, achtende dat Kajus misfchien van andere
 gedachten zoude worden, omdat de oogst op
 handen was, en dat het te duchten stondt dat
 de Jooden, die geen werk van hun leeven zou-
 den maaken als men hunne wetten vernietigd
 had, hun koorn, en hunne boomen verbranden
 zouden: 't welk te meer te vrezen was, om-
 dat men zeyde dat Kajus op zyn vettrék na
 Alexandrië stond: want het was niet waar-
 schynelyk, dat hy met zulk een groot gevolg
 zich ter zee zoude willen waagen, maar ge-
 looflyker, dat hy zynen weg te lande zou nee-
 men langs de kusten van Asië en Syrië, alwaar
 hy kon 't'scheep gaan, en aan land treden
 t'elkens als hy wilde, en alwaar onder de
 schepen wel tweehonderd vaartuygen waaren,
 die men gebruyken kon tót het vervoeren van
 levensmiddelen en voeder, 't welk men nood-
 zaakelyk in groote menigte verzámelen moft
 in alle de steden van Syrië, voornaamelyk de
 zeeplaatsen, wegens het groot getal van men-
 schen van allerley staat, die aldaar uyt Italië
 en andere gewesten der werreld tót hem zou-
 den komen.

Men twyfelde niet óf die brief zou Kajus aan-
 genaam geweest zyn, en die vertoefing zoud
 hem wel gevallen hebben, niet uyt inzicht van
 de Jooden, maar opdat hy levensmiddelen zou
 konnen verzámelen; en daarom schreef en ver-
 zondt men denzelven. Maar deeze wreedde
 Vórf wierdt zo vertoord dat hy 't leezende
 daarvan, dat zyne oogen van gramschap flik-
 kerden, en in zyne handen slaande zeyde hy:
 Hoe Petronius, Hebt gy nóg niet geleerd „
 uwen Keyzer te gehoorzaamen? Uwe groote „
 ampten maaken u opgeblaazen, en het schynt „
 als óf gy Kajus niet kent, dan alleenlyk by „
 den naam: maar gy zult hem wel haast door „
 ondervindinge kennen. Gy acht dan de wet „
 ten der Jooden, die myne doodelyke vyanden „
 zyn, meer dan de bevelen van uwen Vórf. „
 Gy vrees hun groot getal, even als óf gy „
 niet een heir hadt dat ontzaglyk voor 't gan- „
 sche

„sche Oosten, ja zelfs voor den Koning der „Parthen was; en uw medelyden voor dat „vólk heeft meer vermoogen op uw gemoed, „dan de begeerte om my te gehoorzaamen en „te behaagen. Gy neemt tót eenen dekmantel „de noodzaakelykheid van den oogst, om my „met levensmiddelen te voorzien op de reyze „welke ik voorheb, even als óf men die uyt „de nabuurige landfchappen niet kon bekomen, „en als óf deeze door hunne overvloed de „onvruchtbaarheyd van Judéa niet konden „vergoeden. Maar waartoe langer gedraald, „en den tyd met onnoodige woorden door- „gebragt? Het is door den dood van dien „stouten, dat men hem moet doen weten hoe „groot zyne misdaad is, en dat myne toorn „niet verflauwt al is 't dat ik met dreygen „ophoude.

Deeze verwoede Vórst antwoordde daarnaa „aan Petronius; maar dewyl hy voor de Land- „voogden vreesde, die magtig waaren beroer- „ten te verwekken, inzonderheid deeze die in „die verre uytgestrekte landstrecken langs den „Eufraat het gebied hadden, en met groote „heiren gelyk dat van Syrië voorzien waaren, „verbergde hy zynen haat in zyn hart, prees „zyne wysheyd en voorzigtigheyd, en beval „hem alleenlyk geen tyd te verzuymen tót het „inwyen van dat beeld, vermids de oogst nu al „voorby zoude zyn, en hy derhalve geen oor- „zaak kon hebben om zulks langer uyt te stellen.

XVI. HOOFDSTUK.

De Koning Agrippa komt te Rome, en uyt Kajus eygen mond ver- „staen hebbende dat hy zyn beeld in den Tempel van Jerusaleem wil „doen oprichten, valt in zwym; doch weder bekomen zynde, schryft „hy daarover aan dien Vórst.

Kort daarnaa quam de Koning Agrippa aan, „zonder iets van Petronius brief, noch van „Kajus antwoord te weeten: en toen hy hem „quam begroeten, bemerkte hy wel uyt de wyze „op welke men hem ontving, dat hy zeer ver- „toord was. Hy overdacht by zichzelven óf „'er ook iets was waarin hy hem mogt mishaaagd „hebben, maar niets vindende, dacht hy, gelyk „het waar was, dat het tegen hem niet kon wee- „zen, maar tegen iemand anders, dat hy zo „verstoord was. Niettemin bespeurende dat die „ontroerdheid zich voornaamelyk op zyn gelaat „vertoonde, wanneer hy hem aankweek, bleef „zyne vrees duuren, zo dat hy dikwils voornam „hem na de oorzaak dier veranderinge te vraagen: „maar echter weerhieldt hy zich daarvan, op- „dat hy niet door een onvoorzigtige nieuwsgie- „righeyd de gramschap, welke die Vórst tegen „andere had, op zichzelven haalde.

Dewyl Kajus ongemeen doordringend was „om iemands gedachten naa te spooren, bemerkte „hy terstond Agrippas bekommerdheyd wel; en „zeyde derhalve tót hem: „ik zal u opening „doen van 't gene gy gaern weeten zoudt. „Gy kent my al te wel om niet te weeten dat „ik al zo wel met de oogen spreek als met „de tong: deeze vroomelieden van uwe land- „aard zyn de eenigste die zich niet gewaardi- „gen my voor eenen God te erkennen, endie „al wilens in hun verderf schynen te loopen,

door hunne weygering van het bevel dat ik „gegeeven heb, om Jupiters beeld in hunnen „Tempel te zetten, te gehoorzaamen. Zy zyn „uyt alle de steden, en 't vaste land byeengeko- „men onder eenen schyn van smeekende, maar „inderdaad om hunne verachting van myne „bevelen te toonen. Hy wou nóg meer gezegd „hebben, maar Agrippa wierdt door zulk een „geweldige droefheyd beklemd, dat hy bezweem, „en neêrgevallen zou zyn, indien men hem niet „ondersteund had. Men bragt hem dan na zyne „huysvesting, alwaar hy lang buyten kennis „bleef.

De staat van deezen Vórst verbitterde Kajus „nóg te meer op onze landaard, „Indien „Agrippa, zeyde hy, diemy altoos zo bemind „heeft, en zo zeer aan my verplicht is, zo „sterk aan de gewoonten zyns lands hangt, „dat hy niet dulden kan dat men in 't minste „iets daar tegen doet, achtende dat het gene „ik gezegd heb hem 't leeven zal kósten; wat „heb ik dan van de andere Jooden te verwach- „ten, die uyt geenerley inzicht hun gevoelen, „om my te behaagen, zullen afstaan?

Geduurende dien ganschen dag en een ge- „deelte van den vólgenden bleef Agrippa in „zwym en geheel buyten kennis: doch eyndelyk „tegens den avond lichtte hy zyn hoofd eens op, „en zyne oogen met groote moeite openen- „de, keek hy de omstanders aan zonder hen „echter te kennen. Hy viel daarnaa weder „in zyne flauwte, maar zyn adem was wat „vryer. Eenigen tyd daarnaa ontwaakte hy, „en zeyde: „Waar ben ik? Is 't by den Key- „zer, en is hy hier tegenwoordig? Schep „moed, Heer, antwoordde men hem, gy zyt „tót uwent, en de Keyzer is 'er niet. Gy hebt „lang genoeg geslaapen, ontwaakeenster dee- „ge, en zie óf gy ons ook kent. Hier is nie- „mand dan uwe vrienden, huysgenooten, en „vrygemaakten, welke gy alle bemint, endie „u beminnen. Daarop begon deeze Vórst we- „der tót zichzelven te komen, en bemerkte uyt „hun gelaat wel hoe zeer zyne quaal hen ontfeld „had. De Artsen bevalen toen het grootste ge- „deelte der gener die in de kamer waaren uyt te „gaan; opdat hy eenige geneesmiddelen en spy- „ze mogt gebruyken. Doch hy zeyde tót hen: „Bemoeit u niet om my lekkere spyzen te gee- „ven; 't is my in deeze droefheyd, waarin ik „ben, genoeg, als ik maar niet van honger „sterve, ja ik zou zelfs niet willen eeten, in- „dien ik niet nóg eenige hoope hadde van my- „ne landaard in deezen grooten nood by te „staan. Hy verzelde deeze woorden met tra- „nen, en nam alleenlyk zo veel als noodig was „om 't leeven te behouden, zonder dat hy wilde „toelaaten, dat men eenigen wyn mengde in het „water dat hy dronk. „Men heeft myn lig- „haam, zeyde hy daarnaa, zo veel gegeeven „dat het 'er van zal moeten sterven: wat heb „ik dan anders te doen dan alle myne poogin- „gen by den Keyzer aan te wenden om dien „grooten storm te weeren? Daarop eyschte „hy een taafelboekje, en schreef den vólgenden „brief aan dien Vórst:

De eerbiedigheyd en vreeze, Heer Key- „zer,

„zer, weerhouden my dat ik my voor u ver-
 „toone: de luyfter uwer Majesteit verbaaft
 „m'y, en uwe bedreygingen verschrikken my.
 „Een brief zal u myne ootmoedige smeeking
 „beter uytdrukken, dan ik het met myne stem
 „zou kunnen doen. Gy weet, Grootste Vorst,
 „dat de natuur in 't hart van alle menschen
 „een vuurige liefde tot hun vaderland, en een
 „byzondere eerbiedigheyt jegens hunne wet-
 „ten, welke zy van hunne vaders ontvangen
 „hebben, geprent heeft, gelyk gy zelf genoeg
 „te kennen geeft door uwe geneegenheyt tot
 „het eene, en uwe zorg tot onderhoudinge
 „van de andere. Deeze aangeboorene neyging
 „is zo sterck, dat 'er geen volk is 't welk zy-
 „ne wetten niet rechtmatig acht, al is het dat
 „zy 't inderdaad niet zyn, omdat men daar-
 „van oordeelt eerder uyt eerbiedigheyt, dan
 „door de reden.

„U is niet onbekend dat ik een Jood ben,
 „gebooren te Jerusaleem, alwaar die heylige
 „Tempel aan den Almagtigen God toegewyd
 „is. Myne voorvaders zyn Koningen van dat
 „land geweest, ja sommige ook Hoogeprie-
 „sters, en zy hebben deeze waardigheyt meer
 „geacht dan hunne kroon, omdat zy geloof-
 „den dat gelyk God hooger was dan de men-
 „schen, het Priesterdom ook zo veel boven
 „den troon verheven was, naardien de bedie-
 „ning van 't eene niet dan godlyke zaaken be-
 „treft, daar de magt van 't ander zich niet
 „verder dan op menschelyke zaaken uytstrekt.

„Nademaal ik dan door zo veele banden aan
 „dit volk, dit vaderland, en deezen Tempel
 „gehecht ben, zo kan ik hen niet wygeren
 „hun voorpraak by u te zyn. Ik verzoek u
 „dan voor myn volk, niet te gedoogen dat het
 „gedrongen worde in zynen yver voor u te
 „verflaauwen. Geen ander volk in geheel Eu-
 „rope en Asië heeft 't allen tyde zich yveriger
 „voor u doorluchtig keyzerlyk geslacht ge-
 „toond, in alles dat hunne Godsdienst en wet-
 „ten toelaaten. Het doet niet alleenlyk op
 „hoogtyden, maar alle dagen, gebeden en of-
 „feranden voor de voorspoed van uw Keyzer-
 „ryk; het welk toont dat het niet slechts door
 „woorden en eenen schyn, maar dat het met
 „de daad, en uyt den grond des harten is,
 „dat het zyne oprechte geneegenheyt tot de
 „Keyzeren betuygt.

„Belangende deeze heylige stad waarin ik
 „gebooren ben, ik mag wel zeggen dat men
 „haar niet alleenlyk moet aanmerken als de
 „hoofdstad van Judéa, maar van veele andere
 „landen, ter oorzaake van de volkplantingen,
 „waarmede zy Egipte, Fenicië, opper en ne-
 „der Syrië, Cilicië, en veele andere gewesten
 „van Asië tot in Bithynië en Pontus, vermeer-
 „dert heeft: hebbende daarenboven in Euro-
 „pe Thessalië, Beotië, Macedonië, Etoilië,
 „Athene, Argos, Korinthe, nevens een groot
 „gedeelte van Peloponnesus, en de vermaarde
 „eylanden Eubéa, Cyprus, en Kreta, be-
 „volkt. Wat zal ik ook zeggen van de lan-
 „den over den Eufrates, alwaar, uytgenomen
 „een gedeelte van Babilonië en eenige andere

Landvoogdyen, alle de steden in de vrucht-
 „baare Landstrecken, door de Jooden be-
 „woond zyn? Indien derhalve 't land myner
 „geboortegenade by u vindt, dan zult gy niet
 „éene stad alleen, maar eene menigte van an-
 „dere die in alle gewesten der wereld verspreyd
 „zyn, verpligten, en 't is eene zaak met de
 „grootheyt van uwen staat overeenkomende,
 „dat veele deelachtig zyn van uwe weldaaden,
 „en dat 'er geen plaats op den ganfchen
 „aardbodem zy alwaar uwe gloori niet uyt-
 „schittert, en daar men uwen lof, en de be-
 „hoorlyke dankzeggingen, welke men u schul-
 „dig is, niet uytgalmt.

„Gy hebt ten gevalle van eenigen uwer vrin-
 „den aan geheele steden het Roomsch burger-
 „recht geschonken, en aldus zodaanigedie
 „voore onderworpen waaren, boven andere
 „verheven; door 't welk gy deezen, wien ten
 „gevalle gy die gunst verleend hebt, niet min-
 „der hebt verpligt, dan die steden. Ik mag
 „wel zeggen, dat 'er onder alle de Vorsten, die
 „u tot Opperreger hebben, en welke gy met
 „uwe vriendschap eert, maar weynige zyn, die
 „my in waardigheyt te boven gaan, en dat
 „'er niet één is die my in geneegenheyt over-
 „treft, of liever gelyk is, zo omdat ze my is
 „aangeëerd, als ter oorzaake van de weldaa-
 „den waarmede 't u belieft heeft my te over-
 „storten. en evenwel zoud ik voor myn vader-
 „land het Roomsch burgerrecht, of bevry-
 „ding van dienst en schattinge, van u niet dur-
 „ven verzoeken. Ik bid u maar om ééne gunst,
 „die u niet lastig, en aan 't zelve zeer nut zal
 „zyn, dewyl niets den onderdaanen voordee-
 „liger is dan eenen gunstigen Vorst te hebben.
 „Jerusaleem verftondt eer dan alle andere uwe
 „gelukkige volging in 't Ryk; en die
 „heylige stad deed aanstonds die goede ty-
 „ding aan alle de omliggende landfchappen
 „weeten. Dewyl zy dan de eerste van
 „'t geheel Oosten is die u als Keyzer be-
 „groet heeft, mag zy dan niet met recht
 „eenige byzondere gunst, of ten minsten dat
 „het haar niet erger gaa dan andere, van u
 „verhoopen?

„Naa dat ik dan, ó Vorst, aldus voormyn
 „volk en myn vaderland tot u gesproken heb-
 „be, is my nóg overig dat ik u een ootmoedige
 „bede doe voor onzen Tempel. Vermids hy
 „Gode toegewyd is, en dat zyne Majesteit
 „daar woont, heeft men 'er nooit eenige
 „schildery of beeld opgerecht, omdat de schil-
 „ders en beeldhouwers maar zigtelyke goden
 „verbeelden, en dat de God dien wy aanbidden
 „onzigtelyk zynde, onze voorouders geoor-
 „deeld hebben dat men hem, zonder ongod-
 „vruchtigheyt, niet verbeelden kon. Agrippa
 „uw grootvader heeft deezen Tempel met eer-
 „biedigheyt aangeschouwd; Augustus beval
 „door uytdrukkelyke brieven dat men 'er eer-
 „stelingen van alle kanten brengen, en dat men
 „'er alle dagen offeren zoude. De Keyzerin
 „uwe overgrootmoeder hieldt hem ook in
 „grootte eere. Daar is nóch Griek, nóch Bar-
 „baar, nóch eenig Vorst geweest, hoe zeer zy ons
 „ook

„ ook moogen gehaat hebben, nóch eenige
„ oproer, oorlog, gevangenis, nóch eenige
„ andere van de allergrootste rampen of ver-
„ woestingen, die ooit te wege gebragt hebben
„ dat men eenige beeldtenis in onzen Tempel
„ gezét heeft, doordien zelfs onze grootste
„ vyanden deeze plaats, die aan den Schepper
„ van 't heelal toegewyd is, geëerd hebben,
„ uyt vreesze voor de schrikkelijke straffen wel-
„ ke zy wisten dat den schenderen daarvan
„ overgekomen waaren. En zonder my met uyt-
„ heemsche exempelen dies aangaande op te
„ houden, zal ik 'er eenige verhalen die u
„ nader zyn.

„ Toen uw grootvader Markus Agrippaten
„ gevalle van den Koning Herodes mynen
„ grootvader na Judéa reysde, en van de zee-
„ kant na Jerusaleem trok, was hy zo ingeno-
„ men met de pracht des Tempels, deszelfs
„ cieraaden, de bedieningen der Priesters,
„ hunne kleedingen, dóch inzonderheyd met
„ het heerlyk gewaad des Hoogenpriesters, de
„ manier der offeranden, en de godvruchtige
„ eerbiedigheyd daar ontrent waargenomen,
„ dat hy zich niet genoeg daarover verwoh-
„ deren kon. Hy had zulk een vermaak in
„ 't aanmerken van alle die dingen, dat 'er niet
„ een dag voorbyliep, terwyl hy te Jerusaleem
„ was, dat hy niet heene ging omze te zien.
„ Hy offerde kóstelyke geschenken aan dien
„ Tempel, en stondt den inwoonderen van
„ Jerusaleem alles toe wat zy zouden hebben
„ kunnen wenschen, behalve de tólvryheyd.
„ Herodes, naa dat hy hem alle bedenkelijke
„ eere aangedaan, en daarentegen veel eere van
„ hem ontvangen had, deed hem uytgeleyde
„ tót aan het schip, en het volk dat van alle
„ kanten quam toelopen, bestrooide den weg
„ met groene meyen en bloemen, en wenschte
„ hem veel geluks.

„ Is 't ook niet eene zaak die by al de wereld
„ bekend is dat uw oud-oom de Keyzer Ti-
„ berius, gedurende driëntwintig jaaren
„ zyner regeeringe, het zelfde inzicht had voor
„ onzen Tempel, zonder te dulden dat men
„ de allerminste verandering maakte in de orde
„ die aldaar onderhouden wordt? En hoewel
„ hy my veel heeft doen lyden; echter kan ik
„ niet laten eene daad te verhalen waardoor
„ hy grooten lóf verdiende; en ik weet dat gy
„ de waarheid met vermaak aanhoort. Pilatus,
„ die alstoen Landvoogd van Judéa was, wyd-
„ de hem in 't paleys van Herodes eenige gou-
„ dene schilden toe, niet zo zeer uyt eene be-
„ geerte om hem eere te bewyzen, als uyt haat
„ jegens onze landaard. Daar was geen beel-
„ tenis op die schilden, nóch ook eenig ander
„ opschrift dan de naamen van hem dieze
„ wydde, en des genen aan wien ze gewyd
„ wierden. Het volk niettemin wierdt 'er zo
„ door ontroerd, dat zy de vier zoonen des
„ Konings, de andere Prinzen van 't koninglyk
„ huys, en de voornaamsten hunner landaard,
„ aan Pilatus zonden om hem te verzoeken dat
„ hy de schilden wilde wegneemen, vermids
„ men door 't ophangen derzelve de gewoon-
„ ten hunner voorouderen overtreden had,

„ tegen welke hunne Koningen, en de Keyzers
„ nóg nooit iets bestaan hadden. En ziende
„ dat Pilatus, die van een' onstuymigen en on-
„ buygelyken aardt was, zulks ruuw affloeg,
„ riepen zy: Houd op met de vreesde, welke
„ wy genieten, te stooren; houd op ons tót
„ oproer en oorlog aan te porren. 't Is niet door
„ verachtlinge der wetten dat men den Keyzer
„ eert. Gy hebt een ander voorwendfel nodig
„ om aan zulk een onbillyke onderneeming,
„ die ons ondraagelyk is, eenigen glimp te
„ geeven, dewyl die Vórst geensins wil dat
„ men onze gewoonten overtreedt. Indien gy
„ eenigen brief of ander bevel hebt om te wet-
„ tigen 't gene gy doet, toon het ons, en wy
„ zullen deswege eene bezending aan hem doen.
„ Deeze woorden vertoornden Pilatus nóg
„ meer, en maakten hem ook bekommerd,
„ omdat hy vreesde dat indien men eenige Ge-
„ zanten zond, zy den Keyzer van zyne op-
„ schuddingen, onbillykheden, en wreedhe-
„ den, die veele onschuldigen het leeven ge-
„ kóft hadden, zouden verwittigen. In deeze
„ ontroerdheyd wist Pilatus niet wat hy doen
„ zoude; hy durfde de reeds gewyde schilden
„ niet weg neemen, of zo hy 't al had durven
„ bestaan, hy kon niet besluyten den volke zo
„ veel ten gevalle te doen; en hy kende den
„ aardt van Tiberius. Zy die voor de Jooden
„ ten beste spraken, achtende dat hoewel hy
„ 't ontveynsde, hy echter berouw had van
„ 't gene hy had gedaan, schreeven aan Tiberius
„ eenen smeekenden en eerbiedigen brief; en
„ men behoeft geen ander bewys zyner gram-
„ schap, daaruyt tegen Pilatus ontstaan, dan
„ dat hy hem aanstonds een toornig antwoord
„ zondt, en hem beval die schilden te doen
„ brengen in den Tempel te Cesarea ter eere
„ van Augustus gesticht: gelyk dan ook ge-
„ schiedde. Aldus gaf men den Keyzer zyne
„ behoorlyke eere, en men overtradt onze wet-
„ ten en gewoonten niet: ondertusschen was
„ 'er geen beeldtenis op die schilden; maar
„ tegenwoordig wil men ons een beeld opdrin-
„ gen. Die schilden waaren maar in 't paleys
„ van den Landvórst opgehangen; maar nu
„ wil men dit beeld in 't Heyligdom invoeren,
„ die heylige plaats in welke 't niemand geoor-
„ lófd is in te gaan dan den Hoogenpriester, en
„ dat maar eenmaal 's jaars naa 't houden van
„ eenen pligtigen vasten, om 'er Gode reuk-
„ werk te offeren, en hem ootmoediglyk te
„ bidden dat hy dat jaar gelukkig voor de men-
„ schen gelieve te maaken. En indien iemand
„ anders, niet alleen van 't gemeene volk on-
„ der ons, maar een Priester, al was 't één van
„ de voornaamsten naast aan den Hoogenprie-
„ ster, daar durfde ingaan, of dat die Opper-
„ priester zelf tweemaal 's jaars, of drie of
„ viermaal op dien dag dat hy 'er mag ingaan,
„ daar intreedt zoude, dien zou 't zyn leeven
„ kósten, zonder dat iets hem zou kunnen red-
„ den; vermids onze Wetgever zo uytdruk-
„ kelyk bevolen heeft die heylige plaats te eeren,
„ enze ontoeganklyk te houden. Gy moet
„ dan niet twyfen; ó Vórst, dat indien men
„ 'er een beeld inbragt, veele Priesters zich
„ zel-

„zelven, nevens hunne vrouwen en kinderen,
„dooden zouden, om zulk een schending on-
„zer wetten niet te aanschouwen.

„Aldus deed Tiberius in dat geval: en belan-
„gende dien gelukkigsten van alle Keyzeren
„die ooit den troon beklommen hebben, dien
„voortreffelyken Vórst uwen voorzaat, die
„naa dat hy de gansche wereld bevreedigd
„had, door zyne deugd en geluk den heerly-
„ken naam van Augustus verdiend heeft, toen

„hy verstonde dat men in onzen Tempel geen
„zigtbaare gedaante zette, om den onzigtely-
„ken Gód te verbeelden, verwonderde hy
„zich over dat blyk van de godvruchtigheyt
„onzer landaard, doordien hy wel onderwee-
„zen was in de wetenschappen, en het meeste
„gedeelte van den tyd over tafel doorbragt met
„te spreken van het gene hy van de voor-
„naamste Filosoofen, en uyt de verkeeringe
„met geleerde mannen welke hy ontrent zich
„hieldt, geleerd had; ten eynde hy aan zyn
„gemoed een aangenaam voedsel mogt geeven,
„terwyl hy zyn lighaam met de noodige spyze
„verzorgde. Ik zou verscheydene blyken zy-
„ner goedgunstigheyt jegens ons kunnen by-
„brengen, dóch ik zal my met twee vergeno-
„gen. Hy verstaan hebbende dat men verzuu-

„melyk was ontrent het gene onze gewyde
„eersfelingen betrof, beval aan de Landvoog-
„den der wingewesten van Asië, dat zy den
„Jooden zouden toelaaten alleen te vergade-
„ren, omdat hunne vergaderingen geene by-
„eenkomsten waaren om zich dronken te drin-
„ken, óf 'er eenige beroerten tót stooringe van
„de vrede te verwekken; maar schoolen der
„deugd, alwaar men het beminnen van gerech-
„tigheyt en maatigheyt aanprees, en dat die
„eersfelingen, welke men jaarlyks na Jerusa-
„lem zondt, alleenlyk gebruykt wierden om
„Gode offeranden in den Tempel te offeren.
„Hierom was het dat deeze Vórst uytdrukke-
„lyk aan allen verboodt, den Jooden in hunne
„byeenkomsten, óf ontrent het zenden der
„eersfelingen, te stooren. En indien ik zyne ey-
„gene woorden niet verhaald hebbe, echter is
„'t 'er de zin van, gelyk men zien kan uyt
„eenen brief van C. Norbanus Flakkus, die
„aldus luydde: C. Norbanus Flakkus aan de
„Overheyt van Efese groetenis. De Keyzer
„heeft my geschreeven, dat ik aan den Joo-
„den, in welke plaats myner Landvoogdye
„zy ook zyn, zal toelaaten vergadering vol-
„gens hunne oude gewoonte te houden, en
„gelden te verzamelen, om na Jerusaleem te
„zenden. Dies geef ik u bericht daaraf, en be-
„veel u niets tót verhinderinge daarvan te doen.

„Kan men de goedwilligheyt en geneegen-
„heyt van Augustus jegens onzen Tempel niet
„klaarlyk daaruyt zien, nademaal hy den Joo-
„den toeliet opentlyk tzamen te komen om
„die eersfelingen te verzamelen, en andere
„daaden van godvruchtigheyt te doen?

„Zie hier nóg een ander blyk dat niet min
„aanmerkelyk is: hy beval dat men alle da-
„gen van 't zyne eenen stieren twee lammeren
„ter eere van den almachtigen Gód offeren
„zoude; en dit is federd onophoudelyk in

„t gebruyk gebleeven. Hy wist nóg tans wel
„dat 'er nóg binnen nóch buyten den Tem-
„pel eenig beeld was. Maar dewyl niemand
„hem in kenniffe overtrof, begreep hy wel
„dat dit een byzondere Tempel moft zyn,
„heyliker dan andere, die aan den onzig-
„telyken Gód toegewyd was, in welken gee-
„ne beelden waaren, en daarde menschen hun-
„ne gebeden konden doen met een vertrouwen
„dat zy door zyne hulpe bygestaan zouden
„worden.

„De Keyzerin (*) Julia, uwe overgroot-
„moeder, de godvruchtigheyt van dien
„Vórst, haaren gemaal, naavólgende, ver-
„cierde dien Tempel met veele goudene
„bekers en andere vaten van groote waarde,
„zonder dat zy eenige beeldtenissen daar-
„op liet snyden; want hoewel de vrouwen
„zwaarlyk begrypen 't gene niet voelbaar
„is, echter had haar verstand en betrachting
„van groote zaaken, haar zo wel daar-
„in, als in al 't óverige boven haare kun-
„ne verheven, dat zy de verstandelyke
„zaaken niet minder onderscheydde, dan
„de voelbaare, en dat zy vastelyk geloofde
„dat de laatste maar eene schaduw der eerste
„waaren.

„Dewyl gy dan in uw geslacht zo veele
„voorbeelden hebt van eene groote genee-
„genheyt tót ons, bewaar dan, zo 't u
„belieft, dat gene 't welk deeze roemrich-
„tige voorouders, uyt welke gy gesproo-
„ten, en door welker achtervolging gy tót
„deeze grootheyd gesteegeen zyt, zo
„zorgvuldiglyk bewaard hebben. Deeze
„Keyzers spreken voor onze wetten by
„eenen Keyzer, deeze doorluchtige Vór-
„sten by eenen doorluchtigen Vórst, en
„deeze grootvaders en grootmoeders by hun-
„nen achterneef. Verbreek dan niet het ge-
„ne zy bevestigd hebben, en 't gene al-
„toos is onderhouden geweest; maar aan-
„merk dat al waare 't dat de omstooting
„dier orde niet opstaandevoet quade uyt-
„werkingen voortbragt, de onzekerheyt
„echter van het toekomende zelfs de stout-
„ste behoorde te doen schroomen, indien
„zy niet alle vreeze Góds den schop ge-
„geeven hebben.

„Indien ik, ó Vórst, alle de weldaaden
„waardoor ik aan u verplicht ben, wilde ver-
„haalen, de dag zou my ontbreken eer ik
„gedaan hadde; en 't valt my moeyelyk
„maar in 't voorbygaan daarvan te spre-
„ken: maar zulke groote weldaaden maa-
„ken zichzelve bekend. Gy hebt myne
„boeijen verbroken, dóch die boeijen kluy-
„sterden maar een gedeelte myns lighaams;
„en 't ongemak dat ik nu lyde drukt myne
„ziel. Gy hebt my verlost van de vreeze
„des doods, en federd als wederopgewekt,
„wanneer een grooter vrees my in zulken
„staat gebragt had dat ik voor dood kon
„gerekend worden. Bewaar dóch dit lee-
„ven dat ik van u houde, en 't welk
„gy my buyten twyfel niet hebt willen
„wedergeeven om myne rampen te verlen-
„gen.

„gen. Gy hebt my tót de grootſte eere,
 „die de menſchen verleen konnen, verhe-
 „ven, door my een koningryk te geeven,
 „en by dat Koningryk hebt gy nóg Trachoni-
 „tis en Galiléa gevoegd. Weyger my dóch,
 „naa zulke ongemeene gunſten, deeze éene
 „niet, diemy zo noodig is, dat alle de andere
 „my zonder haar onnut zouden zyn; en dom-
 „pel my niet weder in de duyſterniſſe, naa dat
 „gy my tót zulken blinkenden ſtaat verheven
 „hebt. Ik bid u niet, my in dit hoogde geluk,
 „waarover ikaan u verpligt ben, te behouden;
 „ik ben bereyd alle de gloori deſzelfs af te
 „ſtaan. De eenigſte gunſt waarom iku ſmeek,
 „is dat gy de wetten onzes lands niet aanroeret;
 „en indiengy my dit weygert, wat zullen alle
 „de Jooden niet alleen, maar alle de menſchen
 „der wereld, van my denken; zullen zy
 „geen oorzaak hebben om te gelooven, dat
 „ik óf myn vaderland verraden, óf dat
 „ik uwe vrindſchap verlooren heb, 't welk
 „twee van de grootſte euvels zyn dié men zou
 „konnen bedenken? Ondertuſſchen moet ik in
 „'t één óf 't ander vervallen, dewyl ik een
 „lafhartige en trouwlooze zou moeten zyn,
 „indien ik een belang verliet dat my zo waard
 „behoort te weezen, óf dat ik niet langer deel
 „had aan uwe gunſten, indien ik u om de be-
 „houdenis van myn vaderland, en den Tem-
 „pel, dié'er de voornaamſte roem van is, ſmee-
 „kende, gy weygeren zoudt my zo te bejégenen
 „gelyk de Keyzers altoos zulke handelen wel-
 „ken zy gunſtig zyn. Dóch indien ik 't onge-
 „luk hebbe van u niet meer aangenaam te wee-
 „zen, dan verzoek ik niets anders van u, dan
 „my niet in boeijen te ſlaan, gelyk Tiberius
 „deed, maar my opſtaandevoet te doen ſter-
 „ven: want wat luſt kan ik hebben om te lee-
 „ven, naa het verliezen van uwe vrindſchap
 „op welke ik alle myne hoope en vertrouwen
 „geſteld had.

XVII. HOOFDSTUK.

Kajus door Agrippás brief bewoogen, beveelt Petronius niets in den Tempel te Jeruſalem te veranderen: maar dit berouwt hem haalt, zo dat hy te Rome een beeld laat maaken, om het heymelyk na Jeruſalem te zenden als hy na Alexandrië ging, alwaar hy zich voor eenen Gód wilde uyrgEEVEN. Zyne onbillykheden en wreedheden.

NAa dat de Koning Agrippa deezen brief gezegeeld en aan Kajus gezonden had, verwachtte hy met zodaanig een ongeruſttheyd als men denken kan den uytlag, achtende dat deeze zaak niet alleenlyk de behoudenis óf het verderf van Judéa betrof, maar dat alle de Jooden op den ganſchen aardbodem daarin geraakt waaren.

Deeze brief bragt verſcheydene beweegin- gen in 't gemoed van Kajus voort: hy kon niet aanzien, zonder zich te vergrammen, dat men zyne wille wederſtondt, en echter kon hy niet laaten door de rédenen en ſmeekingen van Agrippa ontroerd te worden. Hy laakte zyne geneegenheyd tót een vólk dat het eenigſte was 't welk zich tegen de in- wyng zyner beelden durfde ſtellen; en hy prees de oprechtigheyd van deezen Vórf,

als voortkomende uyt eene edelmoedige ziel. Eyndelyk behieldt zyne zucht tot Agrippa de overhand boven zynen toorn; zo dat hy tót bedaaren komende hem gunſtiglyk antwoordde, en hem toefſond dat die in- wyng niet geſchieden zoude. Thans be- val hy aan Petronius te ſchryven dat men niets in den Tempel te Jeruſalem zou ver- anderen: maar hy mengde zulke zwaare voorwaarden onder die gunſt, dat men oor- zaak had om te vreezen: want hy voegde deeze woorden in dien brief: „Maar in- „dien andere ſteden behalve Jeruſalem, „welk zy ook zouden moogen zyn, my „en de myne altaaren en beelden zouden „willen oprechten, en dat iemand de ſtout- „heyd had van zich daar tegen te kanten, „zo wil ik dat men hem opſtaandevoet „ſtraffe, óf hem my toezende. Was dit „niet eene herroeping van de gunſt die hy toefſondt, dewyl men die woorden niet anders kon aanmerken dan zaaden van be- roerte en oorlóg? Want men behoefde niet te twyſelen, óf de vólk den die Jooden vyandig waaren zouden terſtond hunne land- ſchappen vervullen met deeze merktékenen van eene eere die Gode alleen toekomt, eer- der om ons volk te beleedigen, dan om Kajus te behaagen; en men mogt wel den- ken dat dan de Jooden niet konnende dit ſchenden hunner wetten verdraagen, door Kajus om hunne tegenſtand zouden geſtraft worden, door zyn beeld op nieuws in den Tempel te doen zetten? Niettemin gebeurde het door eene blykbaare beſcherming Góds, dat niemand der nabuurige vólkten van Judéa, hoe groot een reden men ook had om 'er voor te vreezen, oorzaak tot zodaanig een beroerte gaf. Maar mogt iemand zeggen, wat voordeel heeft men 'er uyt getrokken, omdat hoewel de andere geruſt bleeven, Kajus zich echter niet geruſt hield? Want hy had haalt berouw van de gunſt die hy verleend had, zo dat hy tót zyn voorig gevoelen wederkeerde, en zonder meer te ſpreken van het beeld dat men te Sidon maakte, uyt vreeze van eenigen oproer te verwekken, beval hy dat men 'er te Rome één van verguld koper zou maaken, om het heymelyk over zee te zenden, en het in ſtilte in den Tempel te Jeruſalem te ſtel- len, als hy na Egipte zoude gaan. Hy verzuymde dan niets om die reyze voort te zetten, zulk een begeerte had hy om Alexandrië te zien, en aldaar een tyd lang te blyven, omdat geen andere plaats hem bequaamer ſcheen om 'er zyn belachlyk voor- neemen van zich voor eenen Gód uyt te geeven, in 't werk te ſtellen, achtende dat het voorbeeld dier groote ſtad, die om haar welgelegen ſtand van alle gewelſten der wereld bezócht wordt, andere min aan- zienlyke ſteden beweegen zoude om hem dezelfde gódyke cere te bewyzen welke hy van die was verwachtende. Daarenboven was hy van zulk een wuften en ongeſtadigen aard, dat hy nooit iets goeds deed, het

Eeeee welk

welk hem niet haast berouwde, zo dat hy na gelegenheid zocht om het weer in te trekken, en iets ergers te doen; gelyk uyt het volgende zal kunnen blyken.

Hebbende eens eenige gevangenen in vryheid gesteld, deed hy hen byna terstond weder gevangen zetten, zonder hen eenige hoop van weder vry te raaken te geeven, alhoewel zy niets op nieuws gedaan hadden dat strafwaardig was.

Op een' anderen tyd zondt hy eenigen in ballingschap die niet het minste misdryf gepleegd hadden; en zy merkten die straffe aan als eene gunst, omdat zy zyne schrikelyke wreedheid kennende, zich den dood reeds toegelegd hadden. Zy toogen derhalve na de eylanden, alwaar zy zich met den landbouw behielpen, en hun ongeluk met geduld droegen. Maar zonder dat zy daar iets quaads gedaan hadden, zondt hy krygs-vólk om hente dooden, en vervulde also eenige voortreffelyke huysgezinnen te Rome met rouw.

Indien hy iemand eenig geld gaf, hy ont-nam het hem daarna weder, niet te leen om 'er rente voort te betaalen, maar als iets dat men hem ontfolen had: en men dwong deeze ongelukkigen niet alleenlyk 't hem weêr te geeven, maar het kóste hen al hun goed, 't zy dat zy niets anders hadden dan hunne vaderlyke erfenis, óf dat zy 't door hunnen arbeyd hadden verkreegen.

Belangende zodaanige die meenden dat zy in zyne gunste waaren, hy dreef hen in hun verderfonderfchyn van toegeneegenheid, verpligtende hen door ydele vermaakelykheden en gastsmaalen tót zulke overdaadige kósten, dat somtyds zo eene prachtige maaltijd genoeg was om hen in den grond te bederven, ja hy noodzaakte hen ook wel te leenen 't gene zy niet konden wedergeeeven. Hierom schroomden sommige voor zyne gunsten, vermids zy niet alleenlyk onnut waaren, maar zo gevaarlyk dat menze mogt aanmerken als strikken daarmen zich voor wachten moft.

Van dusdaanigen inborst was Kajus; en dewyl hy niemand meer haatte dan de Jooden, was 'er ook niet één die de uytwerkingen daarvan meer gevoelde dan zy. Te Alexandrië maakte hy een begin met hen alle hunne be-dehuyzen te ontnemen, en vervulde die met beelden, zonder dat iemand zich tegen dat geweld durfde aankanten. De Tempel te Jerufalem, die tót dus lang toe eene onschendelyke schuylplaats was geweest, was nu maar alleen overgebleeven, en dien wilde hy, tót voltooiing zynen godloosheid, Gode ontweldigen, om hem zichzelven toe te eygenen, met deezen tytel: *De Tempel van den nieuwen Jupiter, den doorluchtigen Kajus*.

Waartoe vervalt gy, verwaande en uyt-zinnige Vórst? Gy zyt maar een mensch, en gy wilt u den Hemel aanmaatigen. 't Is u niet genoeg dat gy over zo veele vólken heerfcht, dat uwe heerschappy zich over

alle gewesten uytstrekt? maar gy wilt ook niet dat 'er ergens op den aardbodem eene plaats Gode byzonderlyk toegewyd zy, om met een oprechte godvruchtigheyt hem aldaar zyne schuldige eere te geeven. Is dit de groote hoop die de geheele wereld van uwe regeeringe had, en weet gy niet dat gy dus doende over u zelven en het Ryk eenen vloed van onheylen haalt?

XVIII, HOOFDSTUK.

Hoe verwoedelyk Kajus Philo en de andere Joodische gezanten van Alexandrië bejegent, zonder naar hunne redenen te willen huyfelen.

Doch wy moeten nu komen tót het gene 'er voorviel ontrent de zaak van ons Gezantschap. Toen de dag gekomen was dat Kajus ons gehoor zou geeven, en dat wy binnen geleyd waaren, konden wy terstond aan zyn gelaat en zyne gebaarden wel zien, dat wy hem tót onzen tegenparty, en niet tót rechter zouden hebben: want indien hy als rechter had willen handelen, dan moft hy met zynen Raad een zaak van zulk een belang overwoogen hebben, dewyl het de voorrechten betrof die zo een menigte van Jooden, welke te Alexandrië woon-den, al vierhonderd jaaren lang genooten hadden, en die nóg nooit in twyfel getrokken waaren; hy moft de partyen gehoord, bericht ingenomen, en alsdan een rechtmaatig en billyk vonnis uytgesprooken hebben. Maar in plaats van die régelen van gerechtigheyt in acht te neemen, trok deeze onmeêdoogende Tiran zyn voorhoofd in fronfelen, ontboodt de twee opzieners der tuynen van Macenas en Lamias, leggende dicht by de stad en zyn paleys, alwaar hy reeds drie óf vier dagen zyn verblyf gehouden had, beval hen de deuren van verfcheydene vertrekken in die tuynen te ópenen, omdat hy overal wilde wandelen, en deed ons toen binnen komen: Wy vielen voor hem neêr, en groeteden hem, geevende hem den naam van Augustus en van Keyzer. De manier op welke hy die groet ontving was zodaanig, dat wy terstond begonden te vreezen niet alleenlyk voor eenen quaaden uytflag, maar voor ons leeven; want hy zeyde met een gerimpeld voorhoofd, en een bitse lach: „Zyt gy-“, lieden die openbaare vyanden der goden „niet, die, hoewel alle andere my voor eenen „Gód erkennen, my veracht, en liever eenen „Gód wilt aanbidden dien men niet kent? „Thans hefte hy zyne handen ten Hemel op, en sprak eenige woorden, welke ik met zulken schrik aanhoorde, dat ikze niet verhaalen mag. Onze tegenpartyders alstoen niet twyfelende óf zy hadden hunne zaak gewonnen, konden hunne blydschap niet verbergen, zo dat zy alle de tytels en naamen, waarmee men de Goden eert, aan hem gaven. Zékere Ifidorus, die een zeer groote en gevaarlyke lasteraar was, ziende dat Ka-
jus

jus zulke vleyeryen en gódlouze loftuytingen met vermaak aanhoorde, zeyde tót hem: „Gy zoudt Heer Keyzer, deeze lieden, en „die welke hen gezonden hebben, nóg meer „verfoeijen, indien gy wist hoe grooten haat „zy u toedraagen. Zy zyn de eenigste onder „alle menschen die weygeren slagtoffers „voor uwe welstand te offeren: en doorgaans „zyn alle van die landaard van dat gevoelen. Op deeze woorden riepen wy: „Men be- „lastert ons, Heer Keyzer, wy offeren of- „feranden van honderd slagtoffers, en naa dat „wy den altaar met het bloed derzelver be- „sprengkeld hebben, draagen wy 't vleesch „niet weg om het te eeten, gelyk veele ande- „re volken doen, maar wy verbranden het „geheellyk in 't gewyde vuur. Aldus heb- „ben wy op drie verscheydene wyzen ge- „daan, de eerste maal toen gy de regeering „eerst aanvaardde; de tweede toen gy weder „opquam uit uwe zwaare ziekte waarover al „de wereld bedroefd was; en de derde reys „toen wy Gód baden dat hy u overwinnaar „van Duytschland wilde maaken.

„Dat gy offeranden geófferd hebt, ant- „woordde deeze verwoede Keyzer, is waar, „dóch 't was niet voor my, maar voor eenen „anderen: en wat eere heb ik 'er dan van ge- „nooten? Wy voelden op deeze woorden dat „ons 't bloed in de áderen stremde: Ondertuf- „schen bezag Kajus alle de verscheydene ver- „trekken, wees aan wat 'eraan scheelde, en zey- „de wat hy 'er in veranderd wilde hebben. Wy „vólgden hem, gestooten en bespót van onzete- „genpartyders, die ons met schimpige boer- „terryen, als gekken op een tooneel, beje- „gonden, zo dat deeze zaak inderdaad wel „naar eene klucht geleek, die niet „dan eenen schyn van waarheyd had: want „hy die onze rechter behoorde geweest te „zyn, was onze aanklaager. Dewyl wy „dan zodaanig een ten vyand hadden, wat „konden wy anders doen dan stilzwygen, „'t welk ook eene voort van verdediging is, „voornaamelyk als men niets te antwoorden „heeft dat iemand aangenaam is, doordien „de vrees van onze heylige wetten te schen- „den ons den mond sloot?

Naa dat hy dan eenige bevelen wegens die „gebouwen gegeven had, vraagde hy ons „ernstig en met een zékere deftigheyd, waar- „om wy zwaarigheyd maakten verkensvleesch „te eeten. Hier op begon den onze tegen- „partyders, om door hunne vleyeryen nóg „meer in zyne gunst te komen, zo gewel- „dig te lachgen, dat etlyke van des Key- „zers Amptenaaren dit gering ontzag voor „hem niet konden inschikken, te meer om- „dat hy andersins van zulk een aardt was, „dat niemand buyten zyne gemeenzaamste „vrienden, het hart had om in zyne tegen- „woordigheyd slechts den mond na lachgen te „trekken.

Wy gaven dien Vórst tót antwoord; „Dat de gewoonten der volken verscheel- „den, en dat gelyk 'er zaaken waaren die „ons niet vry stonden, daar weér andere

waaren waarvan 't gebruyk aan onze tegen- „partyen verboden was. En wanneer iemand „van de onze daarby voegde, dat 'er veele „waaren die zelfs geene lammeren aten; liet „hy zich al lachgende daarop hooren: „Zy „hebben gelyk, want het vleesch daarvan „is niet goed. Deeze boertery maakte ons „te meer bekommerd: Eyndelyk zeyde hy „met verstoordheyd: „Ik zou gaern weeten „waarop uw burgerrecht gegrond is. Wy „vertoonden hem toen onze redenen, en „dewyl hy wel begreep dat ze goed waaren, „en dat wy 'er nóg sterker zouden kunnen „bybrengen, stondt hy met een tróts gelaat „op, liep na een groote zaal, en deed de ven- „sters sluyten, waarvan het glas 't welk den „wind uythieldt, en het licht alleenlyk liet „doorstraalen, zo helder en klaar was als „kristal. Aldaar quam hy wat bedaard tót „ons, en zeyde met een bezadigde stem: „Wat hebt gy my dan te zeggen? Wy wil- „den toen voortvaaren met onze redenen in „weynig woorden aan hem te vertoonen: „maar hy in plaats van naar ons te luyfteren, „liep weder na eene andere zaal, alwaar „hy eenige schilderyen van oude schilders had „doen brengen. Wy dan ziende dat de uyt- „spraak over onze zaak zo dikwils en op zo „verscheydenereley wyze afgebroken was, „leyden ons zelve niet anders toe dan den „dood: dies namen wy in dien nood onzen „toewlugt tót Gód, en baden hem dat hy „ons voor de woede dier valsche Goden be- „hoeden wilde. Daarop ontfermde hy zich „over ons, en zyne oneyndelyke goedheyd „maatigde Kajus gramschap; zo dat die „Vórst ons beval te vertrekken, en zelfs „ook heene ging, naa alvorens gezegd te „hebben; „Deeze lieden zyn zo quaad „niet, als wel ongelukkig en zinneloos, „omdat zy niet gelooven willen dat ik van „een gódyke natuure ben.

Aldus was het dat wy van dit schavót en „uyt deeze gevangenisfe quamen: want het „was als óf wy op een schavót stonden, zo „wierden wy belacht en bespót: en de on- „gemakken eener gevangenisfe waaren niet te „vergelyken by de quellingen welke wy leeden „door alle die gódslasteringen en dreygemen- „ten van zulk een magtigen Keyzer, die „met toorn tegen ons ingenomen was, om- „dat de Jooden de eenigste waaren, die zyne „dwaaze drift, van eenen Gód te willen zyn, „wederstonden. Wy haalden onzen adem „toen een weynig, niet uyt liefde tót het „leeven, want indien onze dood had kon- „nen dienstig zyn tót de behoudenis onzer „wetten, wy zouden die met blydschap ge- „leeden hebben, als een middel om tót een „gelukzalige eeuwigheyd over te gaan: maar „dewylze haar onnut, en voor deeze die ons „gezonden hadden schandelyk zou geweest „zyn, omdat men doorgaans van zaaken oor- „deelt naar den uytflag; zo vertroosteden wy „ons zelve nóg eenigins, dat wy zulk een „groot gevaar ontkomen waaren; blyvende „echter nóg bekommerd wegens de uitspraak

782 HET GEZANTSCHAP VAN PHILO AAN DEN KEYZER KALIGULA.

die de Keyzer doen zoude. Want hoe kon hy van de gerechtighejd onzer zaake kennis hebben, daar hy zich niet gewaardigde ons aan te hooren? En kon 'er wel iets wreeder zyn, dan te zien dat de behoudenis van onze landaard afhing van de bejégening die ons vyf Gezanten wedervaaren zoude? Want indien Kajus zich voor de inwooners van Alexandrië verklaarde, welke andere stad zou de Jooden in ruste laten, welke andere zoud hen verschoonen, welke andere zoud hunne bedehuyzen niet vernielen, en welke andere zoud hen niet beletten volgens hunne	wetten te leeven? Aldus betrof het dan de vernietiging van alle hunne voorrechten, en hunnen geheelen ondergang. Deeze gedachten vervulden ons met droefhejd, wy zagen geen uytkomst in onze rampen, en zy die ons eerst begunstigten, alstoen van onze behoudenis wanhoopende, gingen weg, zonder ons te durven bystaan wanneer men ons ontboodt; zulk een slecht gevoelen hadden zy van de goedhejd en gerechtighejd van deezen man, die voor een Gód woud aangezien zyn.
--	--

E Y N D E